

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องเทคนิคการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนของหนังสือพิมพ์แนวประชานิยมเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึง สภาพการณ์ เทคนิค และวิธีการในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนของหนังสือพิมพ์แนวประชานิยม และเสนอแนะแนวทางในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนของหนังสือพิมพ์แนวประชานิยม

ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน คือ (1) สัมภาษณ์บรรณาธิการข่าวหนังสือพิมพ์แนวประชานิยมจำนวน 4 คน จากหนังสือพิมพ์ 4 ฉบับ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ หนังสือพิมพ์ข่าวสด และหนังสือพิมพ์คมชัดลึก (2) สัมภาษณ์ผู้สื่อข่าวภาคสนามของหนังสือพิมพ์แนวประชานิยมจำนวน 40 คน ได้แก่หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ 10 คน หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ 10 คน หนังสือพิมพ์ข่าวสด 10 คน และหนังสือพิมพ์คมชัดลึก 10 คน (3) เปรียบเทียบความคิดเห็นของบรรณาธิการข่าวและผู้สื่อข่าวภาคสนามแล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจัดหมวดหมู่ความเห็นตามประเด็นที่ศึกษาและวิเคราะห์เปรียบเทียบความเห็นร่วมความเห็นต่างแล้วทำการสรุปตามวัตถุประสงค์การศึกษา

จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. สรุปการวิจัย

สรุปผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

- 1.1 สภาพการณ์การรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนของหนังสือพิมพ์แนวประชานิยม
- 1.2 เทคนิคและวิธีการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนของหนังสือพิมพ์แนวประชานิยม
- 1.3 แนวทางในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนของหนังสือพิมพ์แนวประชานิยม

ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.1 สภาพการณ์การรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนของหนังสือพิมพ์แนวประชานิยม

จากการวิจัยครั้งนี้ สามารถประมวลสภาพการณ์การรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนแนวประชานิยม ได้ดังนี้

1.1.1 หนังสือพิมพ์ภาษาไทยแนวประชานิยมให้ความสำคัญกับการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนเป็นอย่างยิ่งโดยมีนโยบายให้ผู้สื่อข่าว มุ่งเน้นรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนอย่างสม่ำเสมอ มีการจัดฝึกอบรม ให้ความรู้เกี่ยวกับการทำข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน เพื่อสร้างความเชี่ยวชาญให้กับผู้สื่อข่าวเป็นระยะมีการปรับเงินเดือนและเพิ่มเงินโบนัสให้กับผู้สื่อข่าวที่มีผลงานการรายงานข่าวเชิงสืบสวนเพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการทำงาน ขณะที่ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นหลังการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนยังเป็นแรงบันดาลใจสำคัญที่ทำให้ผู้สื่อข่าวให้ความสำคัญกับการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน

1.1.2 องค์กรวิชาชีพหนังสือพิมพ์สนับสนุนให้หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับให้ความสำคัญกับการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนโดยการจัดประกวดผลงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ผู้สื่อข่าวและผู้บริหารหนังสือพิมพ์ให้ความสำคัญกับการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน

1.1.3 ในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน กองบรรณาธิการ หรือบรรณาธิการข่าว จะวางแผนเพื่อกำหนดประเด็นและทิศทางการนำเสนอข่าวอย่างเป็นขั้นเป็นตอน เพื่อให้ผู้สื่อข่าวรวบรวมข้อมูลให้ได้ตามกำหนด เพื่อเสนอข่าวที่แตกต่างจากคู่แข่ง หวังดึงดูดความสนใจจากผู้บริโภคให้เลือกซื้อหนังสือพิมพ์ฉบับนั้น ๆ

1.1.4 โครงสร้างการบริหารงานภายในหนังสือพิมพ์ จะมีทีมข่าว เรียกชื่อว่า “โต๊ะข่าว รายงานพิเศษ” หรือ “โต๊ะสก็๊ปข่าว” รับผิดชอบทำข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนโดยเฉพาะ ซึ่งผู้สื่อข่าวสังกัดทีมข่าวดังกล่าวมีประสบการณ์และมีความเชี่ยวชาญในการทำข่าว มากกว่าผู้สื่อข่าวในทีมข่าวอื่นๆ โดยบรรณาธิการข่าวจะเรียกประชุมทีมข่าวชุดนี้อย่างสม่ำเสมอ เพื่อวางแผนกำหนดประเด็นและทิศทางการทำงานอย่างเป็นขั้นเป็นตอน

1.1.5 ข้อมูลที่หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับนำมาเสนอในรูปแบบข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน ต้องเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนหมู่มาก เป็นเรื่องที่กระทบต่อสังคมโดยรวม เช่น การทุจริตคอร์รัปชัน การทำผิดกฎหมาย มีบุคคลที่มีชื่อเสียง ผู้มีอิทธิพล ผู้นำ คารา หรือบุคคลซึ่งเป็นที่รู้จักและอยู่ในความสนใจของคนในสังคมเข้าไปเกี่ยวข้อง โดยข้อมูลนั้นต้องมีความชัดเจนเป็นข้อเท็จจริงและมีพยานหลักฐานยืนยัน

1.1.6 การรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนทำได้ยาก เนื่องจากมีอุปสรรคมาก เพราะข้อมูลถูกปิด มีกฎหมายควบคุมทำให้เข้าถึงข้อมูลได้ยาก อีกทั้งยังมีข้อจำกัดภายในหนังสือพิมพ์ เช่น การถูกคุกคามจากผู้มีอิทธิพล หรือถูกกดดันจากอำนาจทุน ชี้นำให้เสนอหรือไม่เสนอข่าว

1.2 เทคนิคและวิธีการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนของหนังสือพิมพ์แนวประชานิยม

จากการวิจัยสามารถสรุปเทคนิคและวิธีการในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน ได้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1.2.1 การคิดและกำหนดประเด็นข่าว

จากการวิจัยสามารถประมวลได้ว่า การรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการคิดและการกำหนดประเด็นข่าว โดยข้อมูลที่จะนำมา รายงานข่าวเชิงสืบสวนนั้นต้องเป็นประเด็นที่น่าสนใจ มีปมชวนให้สงสัย เป็นเรื่องเร้นลับซ่อนเงื่อน ชวนให้ติดตาม และต้องตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นของผู้บริโภคข่าวได้

โดยประเด็นข่าว ที่นำมาสู่กระบวนการการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนมีที่มาจาก 2 สาเหตุใหญ่ คือ การต่อ ยอดจากข่าวกระแส (ข่าวรูทีน) คือการขยายความข่าวที่อยู่ในความสนใจของสังคมในเวลานั้น และการสร้างข่าวของกองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ คือการเสนอข่าวนอกกระแส

จากการวิจัยสามารถสรุปเทคนิคและวิธีการคิดและกำหนดประเด็นข่าวได้ ดังนี้

1) เทคนิคและวิธีการคิดและกำหนดประเด็นข่าวจากการต่อ ยอดข่าวกระแส

จากการวิจัย พบว่า การคิด และกำหนดประเด็นข่าวนั้น มีทั้งที่ผู้สื่อข่าวคิด และกำหนดประเด็นข่าวเอง บรรณาธิการข่าวเป็นผู้คิดกำหนดประเด็น และเกิดจากการประชุมระดมความคิดในที่ประชุมของกองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ ซึ่งมีเทคนิคและวิธีดำเนินการเหมือนกัน คือทำได้โดย การอ่าน การดู การฟัง ข่าวที่สื่อมวลชนทุกแขนงต่างนำเสนอ แล้ววิเคราะห์หาประเด็นที่ยังขาดตกบกพร่อง ยังไม่ได้นำเสนอ หรือคิดหาประเด็นที่ผู้บริโภคข้อมูลข่าวสารน่าจะอยากรู้ แล้ววางแผนรวบรวมข้อมูล และนำเสนอข่าวอย่างต่อเนื่อง โดยแตกประเด็นไปเรื่อยๆ จากประเด็นเล็ก ขยายไปสู่ประเด็นใหญ่ จนกว่าจะหมดประเด็น

จากการวิจัย สามารถประมวลเทคนิคการคิดและการกำหนดประเด็นจากการต่อ ยอดข่าวกระแส (รูทีน) นำเสนอไว้ในตารางที่ 5.1 ดังนี้

ตารางที่ 5.1 เทคนิคการคิดและกำหนดประเด็นข่าวจากการต่อขอข่าวกระแส

หนังสือพิมพ์	เทคนิคการคิดและกำหนดประเด็นข่าวจากการต่อขอข่าวกระแส
ไทยรัฐ	1. ตรวจสอบการนำเสนอข่าวจากสื่อมวลชนทุกแขนง 2. วิเคราะห์หาประเด็นที่ยังขาดตกบกพร่องโดยให้คาดเดาว่าผู้บริโภคว่าอยากรู้เรื่องอะไร 3. รวบรวมข้อมูลตามประเด็นที่คิดได้ 4. นำเสนอข่าวอย่างต่อเนื่อง โดยให้ขยายความไปเรื่อยๆ จากประเด็นเล็กๆ ไปยังประเด็นใหญ่ จนกว่าจะหมดประเด็น
เดลินิวส์	1. ตรวจสอบการนำเสนอข่าวจากสื่อมวลชนทุกแขนง 2. วิเคราะห์หาประเด็นที่ยังไม่ได้นำเสนอ 3. รวบรวมข้อมูลตามประเด็นที่คิดได้ 4. วางแผนนำเสนอ โดยเรียงลำดับความสำคัญ ขยายความจากประเด็นเล็ก ๆ ไปยังประเด็นใหญ่ ให้มีเนื้อหาที่ต่อเนื่อง
ข่าวสด	1. ตรวจสอบการนำเสนอข่าวจากสื่อมวลชนทุกแขนง 2. วิเคราะห์หาประเด็นที่ยังไม่ได้นำเสนอ 3. คาดเดาว่าผู้บริโภคต้องการรู้เรื่องอะไร 4. รวบรวมข้อมูลให้ครบถ้วน 5. วางแผนนำเสนอให้มีความต่อเนื่องขยายความจากประเด็นเล็กไปยังประเด็นใหญ่ จนกว่าประเด็นข่าวหมด
คมชัดลึก	1. ตรวจสอบการนำเสนอข่าวจากสื่อมวลชนทุกแขนง 2. ศึกษาและทำความเข้าใจกับข่าวที่ต้องการนำเสนอให้ถ่องแท้ 3. วิเคราะห์หาประเด็นที่ยังไม่ได้นำเสนอ 4. คาดเดาว่าผู้บริโภคต้องการรู้เรื่องอะไร 5. รวบรวมข้อมูลให้ครบถ้วน 6. วางแผนนำเสนอให้มีความต่อเนื่องขยายความจากประเด็นเล็กไปยังประเด็นใหญ่ จนกว่าประเด็นข่าวหมด

2) เทคนิคและวิธีการคิดและกำหนดประเด็นข่าวเพื่อการสร้างข่าว

จากการวิจัยพบว่า การคิด และกำหนดประเด็นข่าวเพื่อการสร้างข่าว คือ การนำเสนอข่าวเดียว ที่ผู้สื่อข่าวของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับได้ข้อมูลข่าวในเรื่องนั้นๆ มาเพียงฉบับเดียว โดยข้อมูลข่าวเหล่านั้นได้มาจาก ความช่างสังเกต ช่างสงสัย การจินตนาการ การตั้งสมมติฐาน การตั้งคำถาม แล้วหาคำตอบ ในสิ่งที่สงสัย ซึ่งข้อมูลเหล่านี้หาได้รอบตัว โดยต้องเป็นเรื่องที่มีความสดใหม่ น่าสนใจ ใกล้เคียง และกระทบกับผู้คนในสังคมโดยรวม

การนำเสนอข่าว ที่เกิดจากการสร้างข่าวนั้น จะเลือกนำเสนอในช่วงเวลาที่ข่าวในกระแสไม่โดดเด่น เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้ข่าวในกระแสกลบข่าวที่สร้างขึ้น โดยวางแผนนำเสนอข่าวอย่างเป็นขั้นตอน ค่อย ๆ ขยายความ จากประเด็นเล็ก ไปยังประเด็นใหญ่ จนกว่าจะหมดประเด็น

จากการวิจัย สามารถประมวลเทคนิคการคิดและการกำหนดประเด็นเพื่อการสร้างข่าว นำเสนอไว้ในตารางที่ 5.2 ดังนี้

ตารางที่ 5.2 เทคนิคการคิดและกำหนดประเด็นข่าวเพื่อสร้างข่าว

หนังสือพิมพ์	เทคนิคการคิดและกำหนดประเด็นข่าวเพื่อการสร้างข่าว
ไทยรัฐ	1. สังเกตสิ่งรอบตัว จินตนาการ สร้างความสงสัย ตั้งคำถามแล้วหาคำตอบ 2. รวบรวมข้อมูลให้กระจ่าง 3. คาดเดาว่าผู้บริโภครู้หรืออะไรในเรื่องนั้น 4. นำเสนอให้ต่อเนื่อง ขยายจากประเด็นเล็กไปประเด็นใหญ่ จนหมดประเด็น
เดลินิวส์	1. สังเกตสิ่งรอบตัว จินตนาการ สร้างความสงสัย ตั้งคำถามแล้วหาคำตอบ 2. รวบรวมข้อมูลเรื่องๆนั้นให้รอบด้าน 3. คาดเดาว่าผู้บริโภครู้หรือต้องการรู้อะไร 4. นำเสนอให้ต่อเนื่อง ขยายจากประเด็นเล็กไปประเด็นใหญ่
ข่าวสด	1. สังเกตสิ่งรอบตัว แสวงหาเรื่องราวใหม่ๆ เรื่องไม่ชอบมาพากล จินตนาการตาม สร้างความสงสัย 2. แสวงหาคำตอบในเรื่องที่สงสัย โดยการตรวจสอบจากผู้รู้ให้รอบด้าน 3. คาดเดาว่าผู้บริโภครู้หรือต้องการรู้อะไร 4. นำเสนอให้มีความต่อเนื่อง จนกว่าจะหมดประเด็น

ตารางที่ 5.2 (ต่อ)

หนังสือพิมพ์	เทคนิคการคิดและการกำหนดประเด็นข่าวเพื่อการสร้างข่าว
คมชัดลึก	1. สังเกตสิ่งรอบตัว แสวงหาเรื่องราวใหม่ ๆ เรื่องไม่ชอบมาพากล เร้นลับซ่อนเงื่อน จินตนาการตาม สร้างความสงสัย 2. แสวงหาคำตอบในเรื่องที่สงสัย 3. คาดเดาความอยากรู้ของผู้บริโภคข่าวว่าต้องการรู้อะไร 4. รวบรวมข้อมูลเรื่องนั้น ๆ ให้ครบถ้วนรอบด้าน 5. นำเสนอให้ต่อเนื่องโดยเรียงลำดับประเด็นเล็กไปประเด็นใหญ่จนกว่าจะหมดประเด็น 6. นำเสนอในช่วงที่ข่าวกระแสไม่โดดเด่น

1.2.2 การรวบรวมข้อมูล

จากการวิจัยพบว่าการรวบรวมข้อมูล เพื่อนำมาสู่การรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนสามารถทำได้ 3 วิธี คือ สืบถามจากแหล่งข่าวบุคคล คั่นคว้าจากแหล่งข่าวเอกสาร และการสังเกต

1) การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข่าวบุคคล

จากการวิจัยพบว่า แหล่งข่าวบุคคล เป็นแหล่งข้อมูลที่ผู้สื่อข่าวภาคสนามให้ความสำคัญมากที่สุด เนื่องจากเป็นแหล่งที่มีบทบาทในการให้รายละเอียดข้อมูลที่จะนำไปสู่การรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน โดยแหล่งข่าวบุคคล คือ บุคคลที่ให้ข้อมูลแก่ผู้สื่อข่าวที่ต้องการนำไปรายงานข่าว ทั้งนี้จากการวิจัยสามารถประมวลได้ว่า แหล่งข่าวบุคคล หมายถึงบุคคล ดังนี้

1. เจ้าหน้าที่รัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบ หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อมูลข่าวสารที่ต้องการนำเสนอ
2. นักวิชาการ นักกฎหมาย และนักวิชาชีพอื่นๆ ที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการนำเสนอ
3. ประชาชนหรือบุคคลที่ได้รับผลกระทบ หรือเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการนำเสนอ

2) เทคนิคและวิธีการสร้างสัมพันธ์กับแหล่งข่าวบุคคล

จากการวิจัยพบว่า ผู้สื่อข่าวจำเป็นต้องหาวิธีการต่างๆ เพื่อให้สร้างสัมพันธ์ที่ดีกับแหล่งข่าวบุคคล เพื่อประโยชน์ต่อการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข่าวบุคคล โดยวิธีการสร้างสัมพันธ์นั้นต้องไม่ขัดต่อจรรยาบรรณวิชาชีพและต้องคำนึงถึงสวัสดิภาพของผู้สื่อข่าวเป็นสำคัญ

จากการวิจัย สามารถประมวลวิธีการเข้าถึงแหล่งข่าวบุคคล ได้ดังนี้

1. หากเป็นแหล่งข่าวใหม่ให้พยายามเดินทางไปพบปะพูดคุยอย่างสม่ำเสมอ และให้ขอเบอร์โทรศัพท์มือถือจัดเก็บไว้ในสมุดบันทึกเบอร์โทรศัพท์แหล่งข่าวอย่างเป็นระบบ ไว้สำหรับติดต่อในภายหลัง

2. หากเป็นแหล่งข่าวที่รู้จักกันแล้ว ถ้าไม่สามารถเดินทางไปพบปะได้ ให้โทรศัพท์พูดคุยด้วยอย่างสม่ำเสมอ

3. ศึกษาอุปนิสัยของแหล่งข่าวว่าชื่นชอบสิ่งใด เมื่อทราบแล้วให้ชวนสนทนาในเรื่องนั้นๆ

4. ชวนทำกิจกรรมที่อยู่ในความสนใจของแหล่งข่าว เช่น เล่นกีฬา ทำบุญ ปฏิบัติธรรม หรือกิจกรรมสันทนาการอื่น ๆ

จากการวิจัย สามารถประมวลเทคนิคและวิธีการสร้างสัมพันธ์กับแหล่งข่าวบุคคล นำเสนอไว้ในตารางที่ 5.3 ได้ดังนี้

ตารางที่ 5.3 เทคนิคและวิธีการสร้างสัมพันธ์กับแหล่งข่าวบุคคล

หนังสือพิมพ์	เทคนิคและวิธีการสร้างสัมพันธ์กับแหล่งข่าวบุคคล
ไทยรัฐ	1. หากเป็นแหล่งข่าวใหม่ต้องเดินทางไปพบบ่อย ๆ 2. ขอเบอร์โทรศัพท์แล้วจดบันทึกลงสมุดรายชื่อแหล่งข่าว เพื่อใช้ติดต่อในภายหลัง 3. หากเป็นแหล่งข่าวที่คุ้นเคยแล้วให้โทรศัพท์ไปสนทนาด้วยบ่อยๆ โดยการสนทนานั้นอาจเป็นการสอบถามสารทุกข์สุขดิบธรรมดา ไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องข่าวเสมอไป 4. ชวนไปทำกิจกรรมสันทนาการที่สร้างความสัมพันธ์ เช่น เล่นกีฬา ทำบุญ หรือไปร่วมงานทางสังคม หรือกิจกรรมที่แหล่งข่าวจัดขึ้น หรือเชิญแหล่งข่าวมาร่วมงานที่ผู้สื่อข่าวหรือองค์กรหนังสือพิมพ์จัดขึ้น

ตารางที่ 5.3 (ต่อ)

หนังสือพิมพ์	เทคนิคและวิธีการสร้างสัมพันธ์กับแหล่งข่าวบุคคล
เดลินิวส์	1. ไปพบปะพูดคุยด้วยอย่างสม่ำเสมอ 2. ชวนทำกิจกรรมสันตนาการ 3. หากเป็นผู้เสียหายอาจต้องให้คำปรึกษาแนะนำ
ข่าวสด	1. หากเป็นแหล่งข่าวใหม่ต้องไปพบปะพูดคุยอย่างสม่ำเสมอ 2. ขอเบอร์โทรศัพท์มือถือจัดเก็บไว้ในสมุดบันทึกเบอร์โทรศัพท์แหล่งข่าวอย่างเป็นระบบ 3. ศึกษาอุปนิสัยของแหล่งข่าวว่าชื่นชอบสิ่งใด เมื่อทราบแล้วให้ชวนสนทนาในเรื่องนั้น ๆ 4. ชวนทำกิจกรรมที่อยู่ในความสนใจของแหล่งข่าว เช่น เล่นกีฬา ทำบุญ ปฏิบัติธรรม หรือกิจกรรมสันตนาการอื่นๆ
คมชัดลึก	1. หากเป็นแหล่งข่าวใหม่ต้องไปพบปะพูดคุยอย่างสม่ำเสมอ 2. ขอเบอร์โทรศัพท์มือถือจัดเก็บไว้ในสมุดบันทึกเบอร์โทรศัพท์อย่างเป็นระบบเพื่อใช้ติดต่อในภายหลัง 3. หากเป็นแหล่งข่าวที่รู้จักกันแล้ว ถ้าไม่สามารถเดินทางไปพบปะได้ ให้โทรศัพท์พูดคุยด้วยอย่างสม่ำเสมอ 4. ศึกษาอุปนิสัยของแหล่งข่าวว่าชื่นชอบสิ่งใด เมื่อทราบแล้วให้ชวนสนทนาในเรื่องนั้น ๆ 5. ชวนทำกิจกรรมที่อยู่ในความสนใจของแหล่งข่าว เช่น เล่นกีฬา ทำบุญ ปฏิบัติธรรม หรือกิจกรรมสันตนาการอื่นๆ

3) เทคนิคและวิธีการสัมภาษณ์และการตั้งคำถาม

จากการวิจัยพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับได้ประเด็นในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน คือการสัมภาษณ์แหล่งข่าว โดยในการสัมภาษณ์นั้นผู้สื่อข่าวต้องมีทักษะในการสัมภาษณ์และมีทักษะในการตั้งคำถามที่ดี

จากการวิจัยพบว่า การสัมภาษณ์แหล่งข่าวจะมี 2 รูปแบบ คือ การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ

การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ คือ การสัมภาษณ์แหล่งข่าว ที่ทำโดยผู้สื่อข่าว จากสื่อมวลชนหลายแขนงสัมภาษณ์ในคราวเดียวกัน

จากการวิจัย สามารถประมวลเทคนิคและวิธีการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการได้ ดังนี้

1. ศึกษาเรื่องราวที่ต้องการสัมภาษณ์แหล่งข่าวก่อนล่วงหน้า โดยการค้นหาจากแหล่งความรู้ หรือสอบถามผู้รู้ นำข้อมูลที่ได้มาประมวลเป็นคำถาม
2. ตรวจสอบสื่อมวลชนทุกแขนงว่านำเสนอประเด็นใดไปบ้างแล้ว โดยให้หยิบประเด็นที่ยังไม่มีการนำเสนอมาตั้งเป็นคำถาม
3. ใช้คำถามที่สั้น กระชับ ครอบคลุมประเด็นที่ต้องการนำเสนอ
4. ไม่ใช้คำถามที่เจาะลึก เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้สื่อมวลชนสำนักอื่นได้ข้อมูลในประเด็นนั้นๆ โดยให้เก็บคำถามเจาะลึกไว้สัมภาษณ์แหล่งข่าวในภายหลังเป็นการส่วนตัว

ส่วนการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ จากการวิจัย พบว่า คือการสัมภาษณ์แหล่งข่าว โดยผู้สื่อข่าวจากสื่อมวลชนสำนักเดียว เป็นการส่วนตัว ในการสัมภาษณ์ลักษณะนี้ ผู้สื่อข่าวสามารถตั้งคำถามได้ทุกประเด็น ไม่จำเป็นต้องเก็บคำถามไว้ เนื่องจากข่าวหรือข้อมูลนั้นจะไม่รั่วไหลไปยังสื่อมวลชนแขนงอื่น โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์คู่แข่ง

จากการวิจัยสามารถประมวลเทคนิคและวิธีการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการได้ ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการสัมภาษณ์ล่วงหน้า โดยการค้นหาจากแหล่งความรู้ หรือสอบถามผู้รู้ นำข้อมูลที่ได้มาประมวลเป็นประเด็นคำถาม
2. ตรวจสอบสื่อมวลชนทุกแขนงว่านำเสนอประเด็นใดไปบ้างแล้ว โดยให้หยิบประเด็นที่ยังไม่มีการนำเสนอมาตั้งเป็นคำถาม
3. สวมบทบาทผู้บริโภคว่า โดยการตั้งคำถามที่คาดว่าผู้บริโภคข่าวต้องการรู้ และต้องครอบคลุมประเด็นที่ต้องการเสนอข่าว
4. หากมีเวลาจำกัดต้องใช้คำถามที่ตรงประเด็น แต่หากไม่มีเงื่อนไขของเวลาให้ชวนสนทนาถึงเรื่องอื่นๆก่อน เพื่อสร้างความคุ้นเคยแล้วจึงเริ่มต้นคำถาม
5. คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ต้องกระชับฟังเข้าใจง่าย ตรงไปตรงมา และให้หลีกเลี่ยงคำถามที่ได้คำตอบสั้นๆ เช่น “จริงหรือไม่”, “ใช่หรือไม่”, “ถูกหรือไม่” โดยให้ใช้คำถามที่เปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบคำถามแบบอธิบายความ โดยให้ลงท้ายคำถามด้วยคำว่า “ทำไม” หรือ “อย่างไร” แทน

6. หากแหล่งข่าวไม่ตอบคำถามใดคำถามหนึ่ง ให้ถามซ้ำ หากแหล่งข่าวไม่ตอบอีก หรือตอบด้วยข้อมูลที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ให้ใช้คำถามที่จี้ใจดำหรือชวนให้ผู้ถูกสัมภาษณ์โกรธ เช่นถามถึงกระแสวิพากษ์วิจารณ์ในเชิงไม่ดีของผู้ให้สัมภาษณ์ โดยคำถามเช่นนี้ให้ถามเป็นลำดับท้าย ๆ

7. ในการสัมภาษณ์ควรเริ่มใช้คำถามจากง่ายไปยาก แต่ต้องต่อเนื่องเพื่อเจาะลึกในรายละเอียด เพื่อง่ายต่อการเรียบเรียงข้อมูลในการเขียนข่าว

8. ก่อนจบการสัมภาษณ์ควรถามว่า มีข้อมูลสำคัญอะไรที่ลืมถามหรือไม่ จะให้ไปสัมภาษณ์ใครเพิ่มเติมหรือไม่

9. ต้องแลกเปลี่ยนเบอร์โทรศัพท์ระหว่างผู้สื่อข่าวกับแหล่งข่าวที่ให้สัมภาษณ์ เพื่อเปิดโอกาสให้มีการติดต่อสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม

10. ควรบันทึกเสียงการสนทนาระหว่างการสัมภาษณ์ไว้ เพื่อใช้เป็นหลักฐานหากเกิดกรณีฟ้องร้องในภายหลัง

จากการวิจัย พบว่า การตั้งคำถามเป็นหัวใจหลักในการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้สื่อข่าวต้องรู้จักแตกประเด็นและสามารถใช้คำถามที่ครอบคลุมเนื้อหา โดยคำถามที่ดีจะต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้ คือ ตรงประเด็น ไม่อ้อมค้อม ไม่คลุมเครือ ฟังเข้าใจง่าย และครอบคลุมในทุกเรื่องที่คาดว่าผู้อ่านหรือสังคมต้องการรู้

จากการวิจัยสามารถประมวลเทคนิคในการตั้งคำถามได้ ดังนี้

1. ศึกษาความเป็นมาในข้อมูลข่าวสารที่ต้องการนำเสนอ
2. ทำความเข้าใจในข้อมูลข่าวสารที่ต้องการนำเสนอให้ท้องแท้
3. หนังสือพิมพ์คู่แข่งว่ามีการเสนอข่าวที่จะนำเสนอแล้วหรือไม่ หากนำเสนอไปแล้วมีประเด็นใดที่ยังขาดตกบกพร่องบ้าง เมื่อทราบแล้วก็ให้นำประเด็นนั้นมาตั้งคำถามแหล่งข่าว เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แตกต่าง

4. ใช้คำที่ฟังแล้วเข้าใจง่าย ไม่อ้อมค้อม ไม่คลุมเครือ และตรงประเด็น

จากการวิจัยสามารถประมวลเทคนิคและวิธีการสัมภาษณ์และการตั้งคำถามนำเสนอไว้ในตารางที่ 5.4 ดังนี้

ตารางที่ 5.4 เทคนิคและวิธีการสัมภาษณ์และการตั้งคำถาม

หนังสือพิมพ์	เทคนิคและวิธีการสัมภาษณ์และการตั้งคำถาม (สัมภาษณ์เป็นทางการ)	เทคนิคและวิธีการสัมภาษณ์ และการตั้งคำถาม (สัมภาษณ์ไม่เป็นทางการ)
ไทยรัฐ	1. ศึกษาเรื่องที่จะสัมภาษณ์ให้พอมีความรู้บ้าง 2. ตรวจสอบสื่ออื่นว่ายังไม่เสนอประเด็นใดบ้างเพื่อนำประเด็นที่ขาดมาเป็นคำถาม 3. ใช้คำถามตรงประเด็นฟังเข้าใจง่าย 4. ไม่ถามคำถามเชิงลึก เพราะสื่ออื่นจะได้ประเด็นสำคัญนั้นไปด้วย	1. หากมีเวลาไม่จำกัดให้ชวนคุยเรื่องอื่นก่อนแล้วค่อย ๆ นำเข้าประเด็นคำถาม 2. หากมีเวลาจำกัดให้ถามด้วยคำถามตรงประเด็นเริ่มจากคำถามง่ายไปคำถามยาก 3. ศึกษาบุคลิกผู้ให้สัมภาษณ์หากเป็นคนโกรธง่ายให้ใช้คำถามจี๋จ๋าเพื่อยั่วให้โกรธ ผู้ให้สัมภาษณ์อาจหลุดบอกข้อมูลที่ปกปิดไว้ 4. ห้ามถามคำถามที่จะได้คำตอบที่สั้น เช่น “จริงหรือไม่”, “ถูกหรือไม่” โดยให้เปลี่ยนไปใช้คำว่า “ทำไม” หรือ “อย่างไร” แทน 5. ควรแลกเบอร์โทรศัพท์ไว้เพื่อเปิดโอกาสให้มีการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมในภายหลัง
เดลินิวส์	1. ตรวจสอบสื่อมวลชนทุกแขนงว่าเสนอประเด็นใดไปบ้าง แล้วให้นำประเด็นที่ยังไม่นำเสนอตั้งเป็นคำถาม 2. ใช้คำถามที่กระชับ ครอบคลุม ประเด็นที่ต้องการนำเสนอ 3. ไม่ใช่คำถามที่เจาะลึก เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้คู่แข่งได้ข้อมูลที่ต้องการ	1. ให้คิดว่าเป็นคนอ่านข่าวอยากรู้อะไรให้ถามเรื่องนั้น 2. หากมีเวลาจำกัดให้ใช้คำถามตรงประเด็น หากไม่ให้ชวนคุยเรื่องอื่นก่อน 3. ใช้คำถามที่ฟังเข้าใจง่าย เลี่ยงคำถามที่ได้คำตอบสั้น ๆ เช่น “จริงหรือไม่”, “ใช่หรือไม่”, “ถูกหรือไม่” โดยเปลี่ยนไปใช้คำว่า “ทำไม” หรือ “อย่างไร” แทน

ตารางที่ 5.4 (ต่อ)

หนังสือพิมพ์	เทคนิคและวิธีการสัมภาษณ์ และ การตั้งคำถาม (สัมภาษณ์เป็นทางการ)	เทคนิคและวิธีการสัมภาษณ์ และการตั้ง คำถาม (สัมภาษณ์ไม่เป็นทางการ)
เดลินิวส์		4. หากแหล่งข่าวไม่ตอบคำถามให้ถามซ้ำ ใช้คำถามที่จี้ใจดำ โดยให้ใช้คำถามเช่นนี้ ลำดับท้าย ๆ 5. ควรบันทึกเสียงการสนทนาระหว่าง การสัมภาษณ์ไว้ เพื่อใช้เป็นหลักฐานหาก เกิดกรณีฟ้องร้องในภายหลัง
ข่าวสด	1. ทำความเข้าใจในเรื่องที่ต้องการ สัมภาษณ์ 2. ตรวจสอบสื่ออื่นว่านำเสนอ ประเด็นใดในเรื่องที่จะสัมภาษณ์ไป แล้วบ้าง 3. ใช้คำถามตรงประเด็นฟังเข้าใจง่าย สั้นกระชับ 4. ไม่ถามคำถามเชิงลึก	1. ทำความเข้าใจในเรื่องที่จะสัมภาษณ์ 2. ตรวจสอบสื่ออื่นว่านำเสนอประเด็นใด ในเรื่องที่จะสัมภาษณ์ไปแล้วบ้าง 3. หากมีเวลาจำกัดให้ใช้คำถาม ตรงไปตรงมา เจาะลึกในเรื่องที่ต้องการรู้ทันที 4. หากเวลาไม่จำกัดให้ชวนสนทนาเรื่อง อื่นก่อนแล้วค่อยเริ่มเข้าคำถามเรียงลำดับ จากคำถามง่ายไปยาก 5. หากผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ตอบคำถาม หรือ ตอบคำถามที่ไม่ตรงความจริง ให้ถามซ้ำ และให้อ้างถึงข้อมูลที่ได้นั้นมา หรือ ข้อมูลที่มีการวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับเรื่อง นั้น 6. ก่อนจบการสัมภาษณ์ให้ถามว่ามี ประเด็นใดที่ยังไม่ได้ถามหรือมีใครที่จะ แนะนำให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมหรือไม่ 7. ขอแลกเบอร์โทรศัพท์ไว้เพื่อเปิด โอกาสในการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม

ตารางที่ 5.4 (ต่อ)

หนังสือพิมพ์	เทคนิคและวิธีการสัมภาษณ์ และการตั้งคำถาม (สัมภาษณ์เป็นทางการ)	เทคนิคและวิธีการสัมภาษณ์ และการตั้งคำถาม (สัมภาษณ์ไม่เป็นทางการ)
คมชัดลึก	1. ศึกษาเรื่องที่จะสัมภาษณ์ให้มีความรู้ในเรื่องนั้นบ้าง 2. ตรวจสอบสื่ออื่นว่านำเสนอประเด็นใดไปแล้วบ้าง เพื่อนำประเด็นที่เหลือมาขยายผลต่อ 3. ใช้คำถามสั้น กระชับ เข้าใจง่าย ครอบคลุมประเด็นที่ต้องการนำเสนอ 4. ไม่ถามด้วยคำถามเชิงลึกเพื่อป้องกันประเด็นสำคัญหลุดรอดไปยังสื่ออื่น	1. ศึกษาเรื่องสัมภาษณ์ให้พอมีข้อมูลบ้าง 2. ตรวจสอบสื่ออื่นว่านำเสนอประเด็นใดไปแล้วบ้าง เพื่อขยายผลต่อ 3. หากมีเวลาไม่จำกัดให้ชวนคุยเรื่องอื่นแล้วค่อยตะล่อมเข้าประเด็นคำถาม 4. หากมีเวลาจำกัดให้ถามตรงประเด็นทันที สั้น ๆ กระชับ ไม่คลุมเครือ 5. หากแหล่งข่าวไม่ตอบคำถาม หรือให้ข้อมูลไม่เป็นความจริง ให้ถามซ้ำ หรืออ้างข้อมูลที่ได้นั้นมา 6. ไม่ใช้คำถามที่จะได้คำตอบสั้นๆ เช่น “จริงหรือไม่”, “ถูกหรือไม่” โดยให้เปลี่ยนไปใช้คำว่า “ทำไม”, “อย่างไรแทน” เพราะจะทำให้ผู้ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามแบบอธิบายความ 7. ใช้คำถามเรียงลำดับจากง่ายไปยากเพื่อง่ายต่อการเรียบเรียงข้อมูลเขียนข่าว 8. ก่อนจบการสัมภาษณ์ให้ถามว่ามีข้อมูลใดที่ยังไม่ได้ถามหรือไม่ มีใครจะแนะนำให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมหรือเปล่า 9. ขอแลกเบอร์โทรศัพท์ไว้เพื่อเปิดโอกาสในการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม 10. ในการสัมภาษณ์ควรใช้เครื่องบันทึกเสียงบันทึกการสนทนาไว้เพื่อใช้เป็นหลักฐาน หากเกิดกรณีฟ้องร้องในภายหลัง

4) เทคนิคและวิธีการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข่าวเอกสาร

จากการวิจัยพบว่า แหล่งข่าวเอกสาร หมายถึง ข้อมูลเอกสารทุกรูปแบบที่มีเขียน หรือพิมพ์ไว้ อาจเป็นเพียงกระดาษแผ่นเดียว หรือข้อมูลที่จัดเก็บไว้ในคอมพิวเตอร์ก็ได้ ข้อมูลเอกสารที่จะนำมาใช้ในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนส่วนมากจะเป็นเอกสารความรู้ทางวิชาการ รวมถึงหลักฐานอ้างอิงการกระทำผิดกฎหมาย หรือการทุจริตคอร์รัปชัน เช่น รายงานการสอบสวนของตำรวจ ร่างกฎหมายหรือการพิจารณา รายงานการประชุม รายงานงบประมาณ รายงานสิ่งแวดล้อม สัมภาษณ์ป้าไม้ พินัยกรรม รายงานเศรษฐกิจ บันทึกการประชุม เอกสารของศาล หรือแม้กระทั่งจดหมาย

จากการวิจัย สามารถประมวลได้ว่า แหล่งที่มาของข้อมูลเอกสารมี ดังนี้

1. แหล่งข่าวบุคคลมอบให้ผู้สื่อข่าวโดยตรง
2. แหล่งข่าวบุคคลมอบให้กองบรรณาธิการหรือบรรณาธิการข่าวแล้วถูกส่ง

ต่อให้กับผู้สื่อข่าว

3. การค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น เพิ่มข้อมูล เพิ่มข่าวเก่า และ

อินเทอร์เน็ต

จากการวิจัยพบว่าการใช้แหล่งข่าวเอกสารในการรายงานข่าวมีความเสี่ยงต่อการถูกฟ้องดำเนินคดีทางกฎหมายสูง เพราะข้อมูลเอกสารเหล่านั้นอาจไม่ใช่ข้อเท็จจริง หรือเป็นเอกสารปลอม ซึ่งก่อนที่จะนำไปใช้เป็นข้อมูลในการรายงานข่าวจะต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบให้กระจ่างก่อนโดยวิธีการตรวจสอบมี ดังนี้

1. ตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลเอกสารว่ามีความน่าเชื่อถือมากน้อยแค่ไหน
2. ตรวจสอบจากหน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องนั้น ๆ
3. สอบถามจากผู้รู้ หลาย ๆ คน
4. ลงพื้นที่ตรวจสอบข้อเท็จจริง

จากการวิจัย สามารถประมวลเทคนิค และวิธีการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข่าวเอกสาร นำเสนอไว้ในตารางที่ 5.5 ดังนี้

ตารางที่ 5.5 เทคนิคและวิธีการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข่าวเอกสาร

หนังสือพิมพ์	เทคนิคและวิธีการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข่าวเอกสาร
ไทยรัฐ	1. ขอบจากแหล่งข่าวบุคคล ซึ่งเป็นต้นเรื่องของข่าวนั้น ๆ เช่น ผู้เสียหาย พนักงานสอบสวนเจ้าของคดี นักวิชาการ นักวิจัย เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง 2. ตรวจสอบจากแฟ้มข่าวเก่า อินเทอร์เน็ต แฟ้มข้อมูลสถิติย้อนหลัง ทั้งจากที่หน่วยงานต่าง ๆ รวมถึงกองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์จัดเก็บไว้ 3. เมื่อได้ข้อมูลมาให้สอบถามผู้รู้หลาย ๆ ทาง เพื่อตรวจทานความถูกต้อง 4. ลงพื้นที่ตรวจสอบในสถานที่จริง
เดลินิวส์	1. ขอบจากแหล่งข่าวบุคคลที่ให้ข่าว 2. สอบถามจากผู้รู้ หรือสอบถามจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3. ค้นจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น แฟ้มข่าวเก่า หรือ อินเทอร์เน็ต 4. ข้อมูลที่ได้จากอีเมล หรือจดหมาย ต้องตรวจสอบหาบุคคลที่ส่งเอกสารมาให้ 5. หลังได้เอกสารทุกชนิดให้ตรวจสอบกับผู้รู้ หลาย ๆ ทาง 6. ลงพื้นที่จริงเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริง
ข่าวสด	1. ขอบจากแหล่งข่าวบุคคล 2. ค้นหาจากแหล่งข้อมูล เช่น แฟ้มข่าว อินเทอร์เน็ต 3. ขอบจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 4. เอกสารที่ถูกส่งมาทางจดหมายหรืออีเมลต้องตรวจสอบหาแหล่งที่มา 5. เอกสารทุกชิ้นต้องผ่านการตรวจสอบโดยการสอบถามจากผู้รู้หลาย ๆ ทาง 6. ลงพื้นที่ตรวจสอบจากสถานที่จริง
คมชัดลึก	1. ขอบจากแหล่งข่าวบุคคลที่เป็นต้นเรื่อง เช่น ผู้เสียหาย พนักงานสอบสวนเจ้าของคดี นักวิชาการ นักวิจัย เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ 2. ตรวจสอบจากแฟ้มข่าวเก่า อินเทอร์เน็ต แฟ้มข้อมูลสถิติย้อนหลัง ทั้งจากที่หน่วยงานต่าง ๆ รวมถึงกองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์จัดเก็บไว้ 3. สอบถามจากผู้รู้ หรือสอบถามจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 4. บางกรณีอาจมีการส่งมาทางอีเมล หรือจดหมาย กรณีเช่นนี้ต้องตรวจสอบย้อนกลับไปยังบุคคลที่ส่งเอกสารมาให้ 5. เอกสารทุกชิ้นต้องผ่านการตรวจสอบโดยการสอบถามจากผู้รู้หลาย ๆ ทาง 6. ลงพื้นที่ตรวจสอบจากสถานที่จริง

5) เทคนิคและวิธีการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกต

จากการวิจัยพบว่า การรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกต คือ การรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการที่ผู้สื่่อข่าวลงพื้นที่ไปสัมผัสกับเหตุการณ์จริงด้วยตัวเอง แล้วใช้ประสาทสัมผัสเก็บรวบรวมข้อมูล จากการเห็น การได้ยิน การได้กลิ่นการลิ้มรส การหยิบจับ และการรู้สึกมาใช้ในการเขียนข่าว

ในการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกต ผู้สื่่อข่าวจะพิจารณาสถานการณ์ขณะนั้นว่ามีความปลอดภัยมากน้อยแค่ไหน ซึ่งหากประเมินแล้วว่าไม่น่าจะปลอดภัย ผู้สื่่อข่าวจะไม่แสดงตัว โดยการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตนอกจากจะต้องการข้อมูลที่แท้จริงเพื่อการเขียนข่าวแล้วยังเป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แหล่งข่าวบุคคลและการค้นคว้าจากแหล่งข่าวเอกสารด้วย

จากการวิจัยสามารถประมวลเทคนิคและวิธีการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตได้ ดังนี้

1. วิเคราะห์สถานการณ์เฉพาะหน้าว่า เหตุการณ์ใดควรแสดงตัวหรือไม่ควรแสดงตัวว่าเป็นผู้สื่่อข่าว
2. หากจำเป็นต้องไปรวบรวมข้อมูลในพื้นที่เสี่ยงต่อความปลอดภัยหรือต้องการให้ได้ข้อมูลที่แท้จริงควรพรางตัวให้เหมาะสมกับสถานที่และสถานการณ์
3. ใช้อุปกรณ์บันทึกเสียง และ บันทึกภาพ (ใช้อุปกรณ์แอบถ่ายแอบบันทึก)

จากการวิจัยสามารถประมวลเทคนิคและวิธีการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตนำเสนอไว้ในตารางที่ 5.6 ได้ ดังนี้

ตารางที่ 5.6 เทคนิคและวิธีการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกต

หนังสือพิมพ์	เทคนิคและวิธีการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกต
ไทยรัฐ	1. วิเคราะห์สถานการณ์ล่วงหน้าในการลงพื้นที่ว่าสมควรเปิดเผยตัวหรือไม่ 2. ควรพรางตัวเมื่อต้องเข้าไปรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตในพื้นที่เสี่ยง 3. ใช้อุปกรณ์แอบถ่ายภาพและแอบบันทึกเสียง
เดลินิวส์	1. วิเคราะห์สถานการณ์ล่วงหน้าในการลงพื้นที่ว่าสมควรเปิดเผยตัวหรือไม่ 2. ควรพรางตัว เมื่อต้องเข้าไปรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตในพื้นที่เสี่ยง 3. ใช้อุปกรณ์แอบถ่ายภาพและแอบบันทึกเสียง

ตารางที่ 5.6 (ต่อ)

หนังสือพิมพ์	เทคนิคและวิธีการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกต
ข่าวสด	- วิเคราะห์สถานการณ์ล่วงหน้าถึงสถานที่ที่จะลงพื้นที่ว่าสมควรเปิดเผยตัวหรือไม่ - ควรพรางตัว เมื่อต้องเข้าไปรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตในพื้นที่เสี่ยงต่อความปลอดภัย - ใช้อุปกรณ์แอบถ่ายภาพ และแอบบันทึกเสียง
คมชัดลึก	- วิเคราะห์สถานการณ์ล่วงหน้าถึงสถานที่ที่จะลงพื้นที่ว่าสมควรเปิดเผยตัวหรือไม่ - ควรพรางตัว เมื่อต้องเข้าไปรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตในพื้นที่เสี่ยงต่อความปลอดภัย - ใช้อุปกรณ์แอบถ่ายภาพ และแอบบันทึกเสียง

6) เทคนิคและวิธีการหลบเลี่ยงภัยคุกคาม

จากการวิจัยพบว่า การรวบรวมข้อมูลเพื่อรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน ส่วนใหญ่จะมีอุปสรรคค่อนข้างมาก โดยเฉพาะการคุกคามจากผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการนำเสนอข่าว ซึ่งการคุกคามมีหลายรูปแบบ ทั้งต่อตัวผู้สื่อข่าว แหล่งข่าว และหนังสือพิมพ์

วิธีการคุกคามมีหลายรูปแบบ ตั้งแต่การข่มขู่ กลั่นแกล้งให้ได้รับผลกระทบในหน้าที่การงาน ฟ้องร้องดำเนินคดี ทำร้ายร่างกาย ฆาตกรรม หรือใช้ผลประโยชน์ทางธุรกิจกดดันองค์กรหนังสือพิมพ์ ผู้สื่อข่าวจึงจำเป็นต้องรู้จักวิธีป้องกันตัวเอง และแหล่งข่าวให้รอดพ้นจากการคุกคาม

จากการวิจัยพบว่า ทั้งผู้สื่อข่าวภาคสนาม และบรรณาธิการข่าวต่างคาดหวังให้องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนเข้าไปมีบทบาทในการคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้สื่อข่าว แต่ที่ผ่านมาองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนยังไม่เข้มแข็งเพียงพอในการรับบทบาทหน้าที่นี้ ดังนั้นผู้สื่อข่าวจึงต้องหาวิธีหลีกเลี่ยงการถูกคุกคามเอง

จากการวิจัยสามารถประมวลเทคนิคและวิธีการหลบเลี่ยงภัยคุกคาม ดังนี้

1. ในการลงพื้นที่รวบรวมข้อมูลต้องประเมินสถานการณ์เฉพาะหน้าว่าเสี่ยงอันตรายหรือไม่ หากพิจารณาแล้วว่าอันตราย ไม่สมควรจะแสดงตัวว่าเป็นผู้สื่อข่าว
2. ไม่เปิดเผยแหล่งข่าว ให้นักคนอื่นรับรู้อย่างเด็ดขาด

3. ใช้ช่องทางกฎหมายคุ้มครองสิทธิ

จากการวิจัยสามารถประมวลเทคนิคและวิธีการหลบเลี่ยงภัยคุกคาม นำเสนอไว้ในตารางที่ 5.7 ดังนี้

ตารางที่ 5.7 เทคนิคและวิธีการหลบเลี่ยงภัยคุกคาม

หนังสือพิมพ์	เทคนิคและวิธีการหลบเลี่ยงภัยคุกคาม
ไทยรัฐ	1. ประเมินสถานการณ์เฉพาะหน้าว่าเสี่ยงอันตรายหรือไม่ หากอันตรายมากต้องไม่ควรเปิดเผยตัว 2. ห้ามเปิดเผยแหล่งข่าวให้ใครรู้ 3. อาศัยช่องทางกฎหมาย โดยการแจ้งตำรวจ
เดลินิวส์	1. ประเมินสถานการณ์เฉพาะหน้าหากเห็นว่าอันตรายไม่ควรเปิดเผยตัว 2. ไม่เปิดเผยแหล่งข่าวให้บุคคลอื่นรู้ 3. ใช้ช่องทางกฎหมายปกป้องสิทธิของตัวเอง
ข่าวสด	1. วิเคราะห์สถานการณ์หากเห็นว่าเสี่ยงอันตรายห้ามเปิดเผยตัว 2. ไม่เปิดเผยแหล่งข่าว 3. แจ้งตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องหา
คมชัดลึก	1. ต้องปกปิดแหล่งข่าว ห้ามไม่ให้เปิดเผยกับบุคคลอื่นอย่างเด็ดขาด 2. ไม่แสดงตัวว่าเป็นนักข่าว หากต้องเข้าไปทำข่าวในพื้นที่เสี่ยง 3. แจ้งตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้มาตรการทางกฎหมาย หากถูกคุกคามสิทธิเสรีภาพ

1.2.3 เทคนิคและวิธีการนำเสนอข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน

จากการวิจัยพบว่า ก่อนการนำเสนอข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนจำเป็นต้องรวบรวมข้อมูลให้ครบถ้วนรอบด้าน โดยต้องมีหลักฐานยืนยันได้ว่าข่าวที่จะนำเสนอเป็นข้อเท็จจริง ซึ่งก่อนนำเสนอข่าวทุกครั้งต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างรวดเร็วเพื่อไม่ให้ข่าวตกกระแส และในการนำเสนอข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน ส่วนมากจะจัดวางไว้ในตำแหน่งข่าวพาดหัว หรือในพื้นที่โดดเด่น ในหน้า 1 ของหนังสือพิมพ์

จากการวิจัยสามารถประมวลเทคนิคและวิธีการนำเสนอข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนได้ดังนี้

1. ต้องกำหนดประเด็นข่าวให้มีความต่อเนื่อง ค่อย ๆ ขยายความให้ครบถ้วน รอบด้าน เพื่อให้เกิดความกระชับ หรือจนกว่าเรื่องจะยุติ หรือหมดประเด็นที่จะนำเสนอ

2. ทั้งในเนื้อหาข่าวและพาดหัวข่าว ต้องเลือกใช้คำให้เหมาะสมเพื่อช่วยเสริมให้เนื้อหา มีความน่าสนใจ โดยคำที่เลือกใช้ต้องเป็นคำที่หือหวมมากเป็นพิเศษ แต่ต้องไม่หยาบคาย ไม่รุนแรงเกินจริง สั้น กระชับ และต้องเข้าใจง่าย

3. หากเป็นข่าวที่เกี่ยวข้องกับการทุจริตหรือสิ่งผิดกฎหมาย ซึ่งพิจารณาแล้วเห็นว่า หากเปิดเผยแหล่งข่าวแล้วจะไม่ปลอดภัย ต้องปกปิดชื่อของผู้ให้ข้อมูลหรือแหล่งข่าว โดยให้ใช้คำว่า “แหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือ”, “แหล่งข่าว”, “แหล่งข่าวในชุดสืบสวน” และ “แหล่งข่าวระดับสูง” ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบต่อตัวแหล่งข่าวทั้งเรื่องความปลอดภัย และคดีฟ้องร้อง

4. หากเป็นข่าวที่มีเด็กและสตรีตกเป็นบุคคลในข่าว เช่น คดีข่มขืน คำประเวณี หรือ เรื่องอื่นใดที่เกี่ยวกับเรื่องเพศ และครอบครัว รวมถึงเรื่องราวทุกประเภทที่มีเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี เข้าไปเกี่ยวข้อง จะต้องปกปิดรายละเอียดบุคคลในข่าว เช่น ชื่อ ที่อยู่ และภาพถ่ายใบหน้า โดยจะไม่ตีพิมพ์ข้อมูลเหล่านี้ในหน้าหนังสือพิมพ์ เพราะจะผิดพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546

สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ได้นำเสนอไว้ใน ภาคผนวก ข

5. ควรมีภาพประกอบข่าว เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือให้กับข่าว

6. การจัดวางตำแหน่งข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ต้องอยู่ในตำแหน่งที่โดดเด่น และหากมีภาพประกอบข่าว ต้องวางในตำแหน่งที่ใกล้กัน

จากการวิจัยสามารถประมวลเทคนิคและวิธีการนำเสนอข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน นำเสนอไว้ในตารางที่ 5.8 ดังนี้

ตารางที่ 5.8 เทคนิคและวิธีการนำเสนอข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน

หนังสือพิมพ์	เทคนิคและวิธีการนำเสนอข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน
ไทยรัฐ	1. ต้องตรวจสอบข้อมูลให้ชัดเจนว่าเป็นข้อเท็จจริงหรือไม่ด้วยความรวดเร็วเพื่อไม่ให้ข่าวตกกระแส 2. คิดและกำหนดประเด็นการนำเสนอให้มีเนื้อหาต่อเนื่อง 3. วางข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนไว้ในหน้า 1 และพื้นที่ที่โดดเด่น หากประเด็นน่าสนใจจริง ๆ ให้วางในตำแหน่งข่าวพาดหัว

ตารางที่ 5.8 (ต่อ)

หนังสือพิมพ์	เทคนิคและวิธีการนำเสนอข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน
ไทยรัฐ	4. การใช้คำในการพาดหัว รวมถึงในเนื้อหาข่าวต้องเป็นคำที่หือหาว สั้น กระชับ แต่ไม่หยาบคาย ไม่รุนแรงเกินจริง และต้องเข้าใจง่าย 5. หากเป็นข่าวที่เกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชัน หรือการทำผิดกฎหมาย ไม่ควรเปิดเผยรายละเอียดของผู้ให้ข่าว โดยให้ใช้คำว่า แหล่งข่าว หรือแหล่งข่าวระดับสูง แทน 6. ให้ใช้ข้อมูลสมมติ แทนการระบุข้อมูลจริง ในข่าวที่มีเด็กเป็นผู้กระทำความผิด เช่นเดียวกับกรณีที่มีเด็กเยาวชนและสตรีตกเป็นผู้เสียหายในเรื่องที่เกี่ยวกับเพศ 7. ควรมีภาพประกอบข่าววางไว้ในตำแหน่งใกล้กับข่าวนั้น ๆ เพื่อเสริมความน่าเชื่อถือ
เดลินิวส์	1. ข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนควรวางในตำแหน่งข่าวพาดหัว หรือในพื้นที่ที่มีความโดดเด่นของหน้า 1 2. ควรกำหนดประเด็นให้มีความต่อเนื่อง 3. การพาดหัวข่าวและเนื้อหาข่าวควรใช้คำที่หือหาว สั้น กระชับ เข้าใจง่าย ไม่ใช้คำหยาบและคำที่รุนแรงเกินจริง 4. ควรมีภาพประกอบวางในตำแหน่งที่ใกล้กับข่าวเพื่อเสริมความน่าเชื่อถือ 5. ใช้คำว่า แหล่งข่าว หรือแหล่งข่าวระดับสูง แทนการระบุข้อมูลแท้จริงของผู้ให้ข่าว กรณีที่ข่าวอาจมีผลกระทบต่อตัวแหล่งข่าว 6. ใช้ข้อมูลสมมติ ในกรณีที่มีเด็กกระทำความผิดกฎหมาย รวมทั้งกรณีที่มีเด็ก และเยาวชน รวมถึงสตรี ตกเป็นผู้เสียหายในคดีที่เกี่ยวกับเพศ
ข่าวสด	1. ต้องตรวจสอบข้อมูลให้ชัดเจนว่าข้อมูลที่จะนำเสนอเป็นข้อเท็จจริง โดยกระบวนการตรวจสอบต้องทำด้วยความรวดเร็วเพื่อไม่ให้ข่าวตกกระแส 2. กำหนดประเด็นการนำเสนอข่าวให้มีความต่อเนื่อง 3. จัดวางข่าวไว้ในหน้า 1 ในพื้นที่ที่มีความโดดเด่น 4. ทั้งในเนื้อหาข่าวและพาดหัวข่าวต้องใช้คำที่หือหาว แต่ไม่หยาบคาย สั้น กระชับ และเข้าใจง่าย 5. มีภาพประกอบวางในพื้นที่ใกล้กับข่าวเพื่อเสริมความน่าเชื่อถือ

ตารางที่ 5.8 (ต่อ)

หนังสือพิมพ์	เทคนิคและวิธีการนำเสนอข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน
ข่าวสด	6. ข่าวที่มีเด็กและเยาวชนและผู้หญิงตกเป็นผู้เสียหาย โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับเพศต้องใช้ข้อมูลสมมติแทนข้อมูลจริง 7. ข่าวที่มีเด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำผิด ให้ระบุชื่อ นามสกุล และที่อยู่สมมติ 8. ใช้คำว่าแหล่งข่าวหรือแหล่งข่าวระดับสูง แทนการระบุข้อมูลจริงของผู้ที่ให้ข่าว ในกรณีการนำเสนอข่าวที่มีความเสี่ยง
คมชัดลึก	1. กำหนดประเด็นข่าวให้มีความต่อเนื่อง ขยายความให้รอบด้าน เพื่อให้เกิดความกระจ่าง 2. ทั้งในเนื้อข่าวและพาดหัวข่าว ต้องเลือกใช้คำให้ห้วนหยา แต่ต้องไม่หยาบคาย ไม่รุนแรงเกินจริง สั้น กระชับ และต้องเข้าใจง่าย 3. หากเป็นข่าวที่เสี่ยงต่อความปลอดภัยต้องปกปิดชื่อของผู้ให้ข้อมูลหรือแหล่งข่าว โดยให้ใช้คำว่า “แหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือ”, “แหล่งข่าว”, “แหล่งข่าวในชุดสืบสวน” และ “แหล่งข่าวระดับสูง” แทน 4. หากมีเด็กและสตรีตกเป็นบุคคลในข่าว เช่นคดีข่มขืน ค้าประเวณี หรือเรื่องอื่นใดที่เกี่ยวข้องเรื่องเพศ และครอบครัว รวมถึงเรื่องราวทุกประเภทที่มีเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ให้ปกปิดข้อมูลจริง 5. ควรมีภาพประกอบข่าวเพื่อเสริมความน่าเชื่อถือให้กับข่าว 6. จัดวางตำแหน่งข่าวให้อยู่ในตำแหน่งที่โดดเด่นในหน้า 1 และหากมีภาพประกอบข่าว ต้องวางในตำแหน่งที่ใกล้เคียงกัน

1.2.4 เทคนิคและวิธีการประเมินผลหลังการนำเสนอข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน

จากการวิจัยพบว่า ภายหลังการนำเสนอข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน หนังสือพิมพ์แนวประชานิยมทั้ง 4 ฉบับ คือ ไทยรัฐ เดลินิวส์ ข่าวสด และคมชัดลึก จะประเมินผลการรายงานข่าวทุกครั้ง

โดยในกลุ่มผู้สื่อข่าวภาคสนามสามารถประมวลเทคนิคและวิธีการประเมินผลหลังการนำเสนอข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนได้ ดังนี้

1. ประเมินจากความพึงพอใจของหัวหน้างาน คือ หากบรรณาธิการบริหารงานหรือผู้บริหารหนังสือพิมพ์หรือผู้ที่มีตำแหน่งสูงกว่าพึงพอใจกับผลงานข่าวชิ้นนั้นถือว่าประสบความสำเร็จ

สำเร็จ แต่หากไม่ได้รับความสนใจจะถือว่าประสบความสำเร็จล้มเหลว

2. ประเมินจากสื่อคู่แข่ง หากพบว่าสื่อคู่แข่งหันมารายงานข่าวในเรื่องนั้นด้วยถือว
ผลงานข่าวประสบความสำเร็จ แต่หากสื่อคู่แข่งไม่ให้ความสนใจจะถือว่าล้มเหลว

3. ประเมินจากความเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากข่าวที่นำเสนอ เช่น เมื่อ
นำเสนอข่าวทุจริตคอร์รัปชันแล้วผู้กระทำความผิดถูกลงโทษ หรือคดีข่าวอาชญากรรมคนร้ายถูกตำรวจ
จับกุมจะถือว่าประสบความสำเร็จ แต่หากไม่เกิดความเปลี่ยนแปลงหรือไม่ได้รับความสนใจจาก
บุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในข่าวที่นำเสนอจะถือว่าไม่ประสบความสำเร็จ

4. วิเคราะห์แตกประเด็นข่าวจากการประเมินผลหลังการนำเสนอข่าวเชิงสืบสวน
สอบสวน โดยให้ตรวจสอบว่าหลังการนำเสนอข่าวมีความเปลี่ยนแปลงใด ๆ เกิดขึ้นแล้วนำประเด็น
นั้นมานำเสนอข่าวต่อ

ขณะที่บรรณาธิการข่าวประเมินผลการนำเสนอข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนจากกระแส
วิพากษ์วิจารณ์ในสังคม ซึ่งหากมีการวิพากษ์วิจารณ์ข่าวดังกล่าวมากจะถือว่าการนำเสนอข่าวเรื่อง
นั้นประสบความสำเร็จ และจะมีการนำเสนอข่าวดังกล่าวต่อ แต่หากไม่มีกระแสวิพากษ์วิจารณ์จะ
ถือว่าการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนเรื่องนั้นไม่ประสบความสำเร็จ นำไปสู่การยุติการเสนอ
ข่าว

จากการวิจัยสามารถประมวลเทคนิคและวิธีการประเมินผลหลังการนำเสนอข่าวเชิง
สืบสวนสอบสวน นำเสนอไว้ในตารางที่ 5.9 ดังนี้

ตารางที่ 5.9 เทคนิคและวิธีการประเมินผลหลังการนำเสนอข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน

หนังสือพิมพ์	เทคนิคและวิธีการประเมินผลหลังการนำเสนอข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน
ไทยรัฐ	1. ตรวจสอบจากสื่อคู่แข่งว่ามีการนำเสนอข่าวตามหรือไม่ 2. ตรวจสอบความเคลื่อนไหวของบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งตกเป็นข่าว 3. ตรวจสอบกระแสสังคมว่ามีการวิพากษ์วิจารณ์ข่าวที่นำเสนอหรือไม่ อย่างไร 4. วิเคราะห์หาประเด็นนำเสนอข่าวต่อหากประเมินผลแล้วพบว่าการนำเสนอข่าว ประสบความสำเร็จ
เดลินิวส์	1. ตรวจสอบจากสื่ออื่นโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์คู่แข่งว่านำเสนอข่าวตามหรือไม่ 2. ตรวจสอบกระแสสังคมว่ามีการวิพากษ์วิจารณ์ถึงข่าวที่นำเสนอหรือไม่ 3. ตรวจสอบจากความเคลื่อนไหวของบุคคลหรือหน่วยงานที่ตกเป็นข่าว 4. วิเคราะห์แตกประเด็น นำเสนอข่าวต่อ

ตารางที่ 5.9 ต่อ

หนังสือพิมพ์	เทคนิคและวิธีการประเมินผลหลังการนำเสนอข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน
ข่าวสด	1. ตรวจสอบสื่ออื่นว่านำเสนอข่าวตามหรือไม่ 2. ตรวจสอบความเคลื่อนไหวของบุคคลหรือหน่วยงานที่ตกเป็นข่าว 3. ตรวจสอบกระแสสังคมว่ามีการวิพากษ์วิจารณ์ถึงข่าวนั้น ๆ หรือไม่ อย่างไร 4. วิเคราะห์ แดกประเด็นนำเสนอข่าวต่อ โดยหยิบประเด็นที่ตรวจสอบพบมานำเสนอ
คมชัดลึก	1. ตรวจสอบความเคลื่อนไหวของหน่วยงานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับข่าว 2. ตรวจสอบสื่อคู่แข่งว่ามีการนำเสนอข่าวตามหรือไม่ 3. ตรวจสอบกระแสสังคมว่ามีการวิพากษ์วิจารณ์ถึงข่าวที่นำเสนอหรือไม่ อย่างไร 4. วิเคราะห์ แดกประเด็นนำเสนอข่าว โดยหยิบประเด็นที่ตรวจสอบพบมานำเสนอต่อ

1.3 แนวทางการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน

จากการวิจัยสามารถประมวลแนวทางในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนได้ ดังนี้

1. ควรนำเสนอเรื่องราวที่มีประชาชนเป็นผู้เสียหาย และถูกเพิกเฉยจากหน่วยงานรัฐ
2. ควรนำเสนอเรื่องราวที่กระทบต่อการดำรงชีวิตของคนส่วนใหญ่ในสังคม
3. ควรนำเสนอเรื่องราวที่ใกล้ชิดประชาชนให้มากที่สุด
4. ควรนำเสนอเรื่องราวที่เกี่ยวกับการทุจริต และการทำผิดกฎหมาย
5. ควรนำเสนอให้ต่อเนื่องตามข้อเท็จจริง และครบทุกประเด็น
6. ควรนำเสนอด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย เหมาะสม และต้องไม่ใช่ภาษาหยาบคาย
7. ควรประเมินให้ได้ว่าเรื่องใดที่ผู้อ่านให้ความสนใจแล้วมุ่งเน้นนำเสนอในเรื่องนั้น

จากการวิจัยสามารถประมวลแนวทางในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนนำเสนอ

ไว้ในตารางที่ 5.10 ได้ ดังนี้

ตารางที่ 5.10 แนวทางในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน

หนังสือพิมพ์	แนวทางในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน
ไทยรัฐ	1. ควรเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวประชาชน เป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อคนหมู่มาก มีประชาชนเป็นผู้เสียหายแต่หน่วยงานรัฐไม่ให้ความสนใจ 2. การนำเสนอข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนต้องใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย 3. ควรนำเสนอเรื่องที่กระทบกับปัญหาปากท้องของประชาชน เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต การศึกษา สิ่งแวดล้อม การทุจริต การหลอกลวง
เดลินิวส์	1. ควรนำเสนอเรื่องราวที่กระทบต่อการดำรงชีวิตของคนส่วนใหญ่ หรือเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการทุจริตผิดกฎหมาย 2. ควรนำเสนอข่าวให้ต่อเนื่องโดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายไม่หยابคาย 3. ควรมุ่งเน้นที่จะนำเสนอเรื่องราวที่มีผลกระทบต่อประชาชนส่วนใหญ่ เช่น ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมถึงปัญหาเรื่องปากท้อง เป็นเรื่องที่ประชาชนได้รับความเดือดร้อนแต่หน่วยงานรัฐกลับเพิกเฉย
ข่าวสด	1. ควรนำเสนอเรื่องที่ใกล้ตัวประชาชนให้มากที่สุด เรื่องที่ประชาชนควรรู้ เช่น วิธีการโกงของแก๊งค์ต้มตุ๋น การทุจริตของหน่วยงานรัฐ ความไม่ชอบมาพากลที่เกิดขึ้นในสังคม 2. ควรนำเสนอด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย 3. เมื่อนำเสนอข่าวเรื่องใดแล้วต้องนำเสนออย่างต่อเนื่องจนกว่าจะหมดประเด็น
คมชัดลึก	1. ควรเสนอเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทุจริตผิดกฎหมาย 2. ควรเสนอเรื่องที่กระทบกับคนหมู่มาก มีประชาชนจำนวนมากเดือดร้อน เช่น สภาพความเป็นอยู่ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งถูกหน่วยงานที่รับผิดชอบปล่อยปละละเลย 3. นำเสนอด้วยคำและภาษาที่เข้าใจง่าย

2. อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “เทคนิคและวิธีการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนของหนังสือพิมพ์แนวประชานิยม” ด้วยกระบวนการถอดบทเรียน และประสบการณ์กลุ่มบรรณาธิการข่าว และกลุ่มผู้สื่อข่าวภาคสนามของหนังสือพิมพ์แนวประชานิยม 4 ฉบับ คือ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ หนังสือพิมพ์

เดลินิวส์ หนังสือพิมพ์ข่าวสด และหนังสือพิมพ์คมชัดลึก โดยมุ่งศึกษาถึงสภาพการณ์เทคนิค และวิธีการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนของหนังสือพิมพ์แนวประชานิยม และเสนอแนะแนวทางในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนของหนังสือพิมพ์แนวประชานิยมในอนาคต เมื่อพิจารณาประเด็นดังกล่าวโดยอิงกับแนวคิดทฤษฎี สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

2.1 สภาพการณ์การรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนของหนังสือพิมพ์แนวประชานิยม

จากการวิจัยพบว่าหนังสือพิมพ์แนวประชานิยมให้ความสำคัญกับการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนเป็นอย่างมากโดยกำหนดเป็นนโยบายให้ผู้สื่อข่าวในสังกัดมุ่งเน้นการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนอย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งยังมีการฝึกอบรมสร้างความเชี่ยวชาญให้กับผู้สื่อข่าวเป็นระยะ มีการให้ผลตอบแทนโดยการพิจารณาเพิ่มเงินเดือน หรือเงิน โบนัสให้เพื่อเป็นขวัญกำลังใจแก่ผู้สื่อข่าวที่มีผลงานการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนอย่างสม่ำเสมอ

ขณะที่องค์กรวิชาชีพหนังสือพิมพ์ให้การสนับสนุนโดยการจัดประกวดผลงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนอย่างสม่ำเสมอเพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำข่าวประเภทนี้ให้กับผู้สื่อข่าว และกองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ต่างๆ แตกต่างจาก สมหมาย ปาริจฉัตต์ (2537: 117) ซึ่งระบุไว้ในคู่มือการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนว่า หนังสือพิมพ์ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน

จากการวิจัยครั้งนี้ พบด้วยว่า องค์กรวิชาชีพยังไม่มีบทบาทในการสนับสนุนการทำข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนมากนัก โดยเฉพาะมาตรการคุ้มครองความปลอดภัยที่ยังไม่ชัดเจน สอดคล้องกับ สมหมาย ปาริจฉัตต์ ซึ่งระบุว่า องค์กรวิชาชีพยังไม่มี การส่งเสริมสนับสนุนการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนของหนังสือพิมพ์มากเท่าที่ควร มักเน้นการช่วยเหลือสวัสดิการมากกว่า

ทั้งนี้หากองค์กรวิชาชีพหนังสือพิมพ์มีความเข้มแข็งและเพิ่มบทบาทในการสนับสนุนการทำงานของผู้สื่อข่าวได้มากขึ้น จะเป็นการส่งเสริมให้หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับสามารถผลิตข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนได้ในปริมาณที่เพิ่มขึ้น

จากการวิจัย พบว่า การรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนของหนังสือพิมพ์แนวประชานิยมมีการวางแผนอย่างเป็นขั้นเป็นตอน โดยกองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับ จะกำหนดประเด็นและทิศทางการนำเสนอข่าว และมอบหน้าที่ให้ผู้สื่อข่าวภาคสนามรวบรวมข้อมูลให้ได้ตามกำหนดเพื่อสร้างความแตกต่างจากคู่แข่ง หวังผลให้ผู้บริโภคข่าวเลือกซื้อหนังสือพิมพ์ฉบับนั้น ๆ

จากการวิจัย พบว่า นอกจากหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับ จะมีนโยบายให้ผู้สื่อข่าวทุกคนมุ่งเน้นการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนอย่างสม่ำเสมอแล้วในโครงสร้างการบริหารของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับจะมีทีมข่าว หรือโต๊ะข่าว เรียกชื่อว่า ทีมข่าวรายงานพิเศษ โต๊ะข่าวรายงาน

พิเศษ ทีมสก็๊ปข่าว หรือ โต๊ะสก็๊ปข่าว รับผิดชอบในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนเป็นการเฉพาะ โดยคุณสมบัติของผู้สื่อข่าวในสังกัดทีมข่าวชุดนี้จะต้องมีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในการทำข่าวมากเป็นพิเศษ

ทีมข่าวชุดนี้จะมีการประชุมวางแผนเพื่อรวบรวมข้อมูลให้ได้ข้อมูลครบถ้วนรอบด้าน และกำหนดประเด็นนำเสนอข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนอย่างเป็นขั้นเป็นตอน สอดคล้องกับ สมหมาย ปาริจัตต์ (2537: 14-23) ซึ่งกล่าวไว้ในคู่มือการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนว่าข่าวเชิงสืบสวนที่น่าสนใจ และประสบผลสำเร็จก่อให้เกิดผลจนมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในเรื่องนั้น ล้วนผ่านการวางแผนที่ดีเป็นขั้นเป็นตอน

สมหมาย ปาริจัตต์ กล่าวด้วยว่า การติดตามข่าวที่กระจัดกระจายต้องทำเป็นทีมงาน ต้องกำหนดบุคคลรับผิดชอบที่มีคุณสมบัติเหมาะสมในการติดตามขุดคุ้ยข้อเท็จจริงเรื่องนั้นได้อย่างทันทั่วทั้ง การวางแผนข่าว ไม่ว่าจะเป็นข่าวที่ทำโดยคนเดียว หรือหลายคนเป็นทีมงาน คนคุมแผนจะเป็นนักข่าวที่ได้ข่าวนั้นมาตั้งแต่เริ่มแรก หรือเป็นบุคคลระดับสูงขึ้นในกองบรรณาธิการก็ตาม การประชุมระดมความคิดเห็น การปรึกษาหารือเป็นกิจที่ต้องทำอยู่ตลอดเวลา นับแต่เริ่มได้ข่าว ทั้งนี้เพื่อช่วยกันขบคิดประเด็นข่าวออกไป มองหาแหล่งข่าว ผู้เกี่ยวข้องที่จะต้องติดตามให้กว้างขวางมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทำให้ได้ข้อเท็จจริงครอบคลุมครบถ้วน

ในประเด็นนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยในครั้งนี้ ที่พบว่าในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนของหนังสือพิมพ์แนวประชานิยมนั้น กองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับจะมีการประชุมวางแผนมอบหมายงานให้กับผู้สื่อข่าวไปรวบรวมข้อมูลให้ได้ตามที่กำหนด นอกจากนี้ยังมีการวางแผนกำหนดประเด็นนำเสนอข่าวอย่างเป็นขั้นเป็นตอน เพื่อสร้างความแตกต่างจากคู่แข่ง

จากการวิจัย พบว่า ข้อมูลข่าวสารที่หนังสือพิมพ์แนวประชานิยมนำมาเสนอในลักษณะข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนต้องเป็นเรื่องที่กระทบกับคนหมู่มาก เช่นการทุจริตคอร์รัปชัน เรื่องผิดกฎหมาย เรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่มีชื่อเสียง ผู้มีอิทธิพล ผู้นำ คารา หรือบุคคลซึ่งเป็นที่รู้จักและอยู่ในความสนใจของคนในสังคม โดยข้อมูลที่เสนอนั้นจะต้องถูกต้องชัดเจน มีพยานหลักฐานยืนยัน ซึ่งเท่ากับการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนของหนังสือพิมพ์นั้นคือการทำหน้าที่ตรวจสอบสังคม และรายงานความเคลื่อนไหวในเรื่องไม่ชอบมาพากล แจ้งเตือนสิ่งที่ไม่อันตราย และสิ่งที่จะกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ ให้ผู้คนในสังคมรับทราบ

สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน ซึ่ง ฮาโรลด์ ดี. ลาสเวลล์ (Harold D. Lasswell, 1984) นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ ชาวสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดพันธกิจทางสังคมของสื่อมวลชนไว้ 3 ประการ คือ 1 เป็นผู้เฝ้าระวังและตรวจสอบ

สิ่งแวดล้อมทางสังคม 2 ประสานให้สมาชิกในสังคมตระหนักรู้และร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น 3
ถ่ายทอดมรดกทางสังคมและวัฒนธรรมให้กับสมาชิกจากรุ่นหนึ่งสืบทอดไปยังรุ่นใหม่ ๆ

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนที่ เม็นเชอร์ เมลวิน (Mencher Melvin, 1997: 681) กล่าวไว้ว่า การรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนเป็นเทคนิคที่ใช้ในการขุดคุ้ยข้อมูลจากแหล่งที่ถูกปิดบัง โดยมีการตรวจสอบข้อมูลเอกสาร และข้อมูลทั่วไปที่บันทึกไว้และมักจะเป็นการขุดคุ้ยเปิดโปงการทำหน้าที่โดยมิชอบของหน่วยงานหรือองค์กรภาครัฐ

เช่นเดียวกับ จอห์น อัลแมน (John Ullmann, 1995:2) อ้างถึง กรีน โรเบิร์ต (Greene Robert) ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์นิวส์เดย์ ในสหรัฐอเมริกา ซึ่งระบุว่า การรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนคือการเปิดโปงบางสิ่งบางอย่างที่มีใครบางคนพยายามปกปิด โดยเป็นประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้อ่านหรือผู้ที่ได้พบเห็น

อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชนชาวไทย อย่าง อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ ที่อ้างถึง เฟรเดอริก ซีเบิร์ต (Federick Siebert, 1963) ซึ่งระบุว่า สื่อมวลชนมีบทบาทหน้าที่ในการติดตามเฝ้าระวังการทำงานของรัฐบาล ทำหน้าที่ในการตรวจสอบอำนาจรัฐแทนสาธารณชน หรือที่เรียกว่าสุนัขเฝ้าบ้าน

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี (2549: 91) นักหนังสือพิมพ์ และนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชนชาวไทยอีกคนที่กล่าวไว้ในรายงานการสัมมนาเชิงปฏิบัติการสำหรับนักข่าวหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในหัวข้อการรายงานข่าวเชิงสืบสวนว่า ประเด็นข่าวที่อยู่ในขอบข่ายที่จะทำข่าวเชิงสืบสวนได้คือ การทุจริตของนักการเมืองทุกระดับ การคอร์รัปชันของหน่วยราชการ การละเมิดกฎหมาย และการใช้อำนาจหน้าที่โดยไม่ชอบธรรมของเจ้าหน้าที่รัฐ

จากการวิจัย พบว่า ข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนทำได้ยาก เพราะข้อมูลถูกปกปิด มีกฎหมายควบคุมทำให้เข้าถึงข้อมูลได้ยาก ประกอบกับข้อจำกัดภายในหนังสือพิมพ์ เช่น การถูกคุกคามจากผู้มีอิทธิพล หรือถูกอำนาจทุนชี้แนะให้เสนอหรือไม่เสนอข่าว ปัจจัยเหล่านี้ถือเป็นอุปสรรคสำคัญในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนของหนังสือพิมพ์

จากการวิจัย พบว่า ผู้สื่อข่าวภาคสนามและบรรณาธิการข่าวหนังสือพิมพ์แนวประชานิยมที่ให้สัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยต่างต้องการให้สมาคมวิชาชีพหนังสือพิมพ์เข้าไปมีบทบาทในการจัดอุปสรรคต่าง ๆ ที่กล่าวมา หากทำได้การรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนของหนังสือพิมพ์จะมีประสิทธิภาพมากขึ้น และยังสามารถเพิ่มปริมาณการนำเสนอข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนได้มากขึ้นด้วย

สอดคล้องกับแนวคิดปัจจัยควบคุมหนังสือพิมพ์ ซึ่ง สมหมาย ปาจิณต์ (2537: 117) กล่าวว่า สาเหตุที่ทำให้การรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนของหนังสือพิมพ์น้อยเพราะการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจทำให้มีการแข่งขันในธุรกิจหนังสือพิมพ์ อิทธิพลทางการค้า การโฆษณา เข้ามามีผลกระทบต่อการทำหน้าที่โดยตรงไปตรงมาของหนังสือพิมพ์ และการแข่งขันกันในเรื่องปริมาณการจำหน่าย ปริมาณการโฆษณา กลายเป็นกระแสหลักยิ่งกว่าการแข่งขันในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนและส่งผลต่อการคิดริเริ่มและการปฏิบัติของนักข่าวและกองบรรณาธิการโดยรวม

ปัญหาอิทธิพลท้องถิ่น การข่มขู่ ต่อต้าน คุณคาม การทำร้ายจนถึงเสียชีวิต ประกอบกับบทบาทขององค์กรวิชาชีพยังไม่มีการส่งเสริมสนับสนุนมากเท่าที่ควร มักเน้นการช่วยเหลือสวัสดิการมากกว่าแม้จะเริ่มมีการรวมตัวกันเป็นสมาคมหรือชมรมเฉพาะด้านและมีการจัดกิจกรรมอบรมเพิ่มพูนความรู้มากขึ้น แต่ก็ยังไม่กว้างขวางพอที่จะเป็นที่ตระหนกอย่างจริงจังของผู้สื่อข่าวมากนัก ทำให้ผู้สื่อข่าวทำข่าวในลักษณะเชิงสืบสวนสอบสวนได้ยาก

เช่นเดียวกับ สิริทิพย์ ขั้วสุวรรณ (2539: 4) ซึ่งกล่าวว่า หนังสือพิมพ์มีปัจจัยควบคุมสรุปได้ 5 ด้าน คือ

1. การควบคุมจากรัฐบาล คือ การที่รัฐบาลหรือหน่วยงานภาครัฐใช้เครื่องมือหรือมาตรการทางกฎหมายควบคุมสิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ เช่น การออกประกาศคณะปฏิรูปการปกครองฉบับที่ 42 ลงวันที่ 21 ตุลาคม 2519 การออก พ.ร.บ. การพิมพ์ พ.ศ. 2484 ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ร.บ. ข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 และล่าสุดเมื่อปี 2550 มีการออก พ.ร.บ. จัดแจ้งการพิมพ์ เพื่อประโยชน์ให้ผู้เสียหายฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้บริหารหนังสือพิมพ์
2. การควบคุมจากสาธารณชน คือ ประชาชนมีการควบคุมสื่อโดยการไม่ซื้อ ไม่ชม ไม่อุดหนุน และเมื่อปี 2548 นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชนได้จัดทำโครงการเฝ้าระวังและตรวจสอบสื่อเพื่อสุขภาพที่ดีของสังคม (Media Monitor) ติดตามการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน
3. การควบคุมจากแหล่งข่าว คือ ความใกล้ชิด ความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างนักข่าวกับแหล่งข่าว อาจทำให้เกิดความโน้มเอียง การนำเสนอข้อมูลข่าวสารอาจถูกปิดบังหรือบิดเบือน
4. การควบคุมจากธุรกิจ แบ่งย่อยออกเป็น 3 ปัจจัย คือ 1. เจ้าของธุรกิจหนังสือพิมพ์มีอำนาจ ในการควบคุมเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ได้ตามต้องการเพราะมีอำนาจในการจ้าง ไล่ออก ให้รางวัล หรือลงโทษ ผู้สื่อข่าวซึ่งเป็นลูกจ้างได้ 2. ผู้ลงทุนควบคุมเนื้อหาของหนังสือพิมพ์เพราะหากไม่ทำตามจะถอนการลงทุน 3. ควบคุมโดยการซื้อ หรือไม่ซื้อพื้นที่โฆษณา ซึ่งเป็นรายได้หลักของหนังสือพิมพ์

5. การควบคุมจากตัวหนังสือพิมพ์เอง คือ มีการออกข้อบังคับสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ และการออกบทาบทและการกิจตลอดจนจริยธรรมแห่งวิชาชีพที่ออกโดยสมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ควบคุมการทำหน้าที่ของผู้สื่อข่าวให้อยู่ในกรอบ

และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สายศิริ คำนวณนะ ในปี พ.ศ. 2548 เรื่อง “การรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนของหนังสือพิมพ์ไทย” ที่พบว่า ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคของการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนของหนังสือพิมพ์คือความยากของงาน การถูกตอบโต้โดยเฉพาะการถูกฟ้องร้องจากผู้ที่ถูกเป็นข่าว ปัญหาศักยภาพและจริยธรรมวิชาชีพ นักข่าวปัจจุบันมีภาระงานมาก ปัจจัยทางธุรกิจและแบบแผนดั้งเดิมของการนำเสนอข่าวสารของหนังสือพิมพ์ทำให้ไม่ให้ความสำคัญ และไม่มีการลงทุนพัฒนาบุคลากรอย่างเพียงพอและขาดระบบสร้างแรงจูงใจที่ชัดเจน

โดยสรุปแล้ว แม้การรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนจะทำได้ยากเพราะมีอุปสรรคและปัจจัยควบคุมหลายอย่าง ทั้งมาตรการทางกฎหมาย มาตรการทางธุรกิจ และมาตรการทางสังคม แต่ข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนก็ยังเป็นที่ต้องการของหนังสือพิมพ์แนวประชานิยม เพราะข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนสร้างความแตกต่างจากคู่แข่งมีผลต่อการตัดสินใจซื้อหรือไม่ซื้อหนังสือพิมพ์ของผู้บริโภคข่าว

โดยประเด็นข่าวหรือเรื่องที่จะนำมาเสนอในรูปแบบของข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนนั้นควรเป็นเรื่องที่กระทบกับคนหมู่มาก เช่นการทุจริตคอร์รัปชัน เรื่องผิดกฎหมาย หรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่มีชื่อเสียง ผู้มีอิทธิพล ผู้นำ คารา หรือบุคคลซึ่งเป็นที่รู้จักและอยู่ในความสนใจของคนในสังคม ซึ่งในกระบวนการผลิตข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนนั้นกองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ต้องมีการประชุมวางแผนมอบหมายภารกิจในการรวบรวมข้อมูลให้กับผู้สื่อข่าวอย่างเหมาะสม และมีการวางแผนกำหนดประเด็นนำเสนออย่างเป็นขั้นเป็นตอน

2.2 เทคนิคและวิธีการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนของหนังสือพิมพ์แนวประชานิยม

จากการวิจัย ในหัวข้อเทคนิคและวิธีการในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน มีประเด็นในการอภิปราย 4 ประเด็น ดังนี้

2.2.1 การคิดและกำหนดประเด็นข่าว

จากการวิจัย พบว่า การรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนจะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการคิดประเด็นและการกำหนดประเด็นข่าว โดยข้อมูลที่จะนำมารายงานข่าวเชิงสืบสวนนั้นต้องเป็นประเด็นที่น่าสนใจ มีปมชวนให้สงสัย เป็นเรื่องเร้นลับซ่อนเงื่อน ชวนติดตามและต้องตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นของผู้บริโภคข่าวได้

ประเด็นข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนมีที่มาจาก 2 สาเหตุใหญ่ คือ

1. การต่อ ยอดจากข่าวกระแส (ข่าวรูทีน) คือ การขยายความข่าวที่อยู่ในความสนใจของสังคมในเวลานั้นๆ ซึ่งสามารถทำได้โดย การอ่าน การดู การฟัง ข่าวที่สื่อมวลชนทุกแขนงต่างแข่งขันกันนำเสนอ แล้ววิเคราะห์หาประเด็นที่ยังขาดตกบกพร่อง ยังไม่มีการนำเสนอหรือคิดหาประเด็นที่ผู้บริโภคข้อมูลข่าวสารน่าจะอยากรู้ แล้ววางแผนรวบรวมข้อมูล และนำเสนอข่าวอย่างต่อเนื่อง โดยแตกประเด็นจากประเด็นเล็ก ขยายไปสู่ประเด็นใหญ่ จนกว่าจะหมดประเด็น

2. การสร้างข่าว ของกองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ คือ การเสนอข่าวนอกกระแสทำได้โดยการสังเกตสิ่งรอบ ๆ ตัว แล้วสร้างความสงสัย จินตนาการเรื่องราว สร้างสมมติฐาน ตั้งคำถามแล้วนำสู่กระบวนการหาคำตอบ โดยเรื่องเหล่านั้นต้องเป็นเรื่องที่มีความสด ใหม่ น่าสนใจ ใกล้ตัว และกระทบกับผู้คนในสังคมโดยรวม

การนำเสนอข่าว ที่เกิดจากการสร้างข่าวนั้น จะเลือกนำเสนอในช่วงเวลาที่ข่าวในกระแสไม่โดดเด่น เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้ข่าวในกระแสกลบข่าวที่สร้างขึ้น โดยวางแผนนำเสนอข่าวอย่างเป็นขั้นตอน ค่อย ๆ ขยายความ จากประเด็นเล็ก ไปยังประเด็นใหญ่ จนกว่าจะหมดประเด็น

จากผลการวิจัยดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การคิดและกำหนดประเด็นข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนคือ การกำหนดเรื่องราวที่หนังสือพิมพ์ต้องการบอกให้ประชาชน หรือ ผู้บริโภคข่าวได้รับรู้ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการกำหนดวาระข่าวสารของสื่อมวลชน ซึ่ง โค เฮน (Cohen, 1963) ระบุว่าหนังสือพิมพ์ มีบทบาทสำคัญมากกว่าการเป็นผู้นำเสนอข่าวสารและความคิดเห็น แต่ประสบความสำเร็จในการบอกให้ประชาชนคิดเกี่ยวกับเรื่องอะไร

เช่นเดียวกับ แม็คคอมบส์ และชอร์ (McCombs and Shaw, 1972) ที่ระบุว่า ผู้อ่านหนังสือพิมพ์รับรู้ถึงความสำคัญตามที่หนังสือพิมพ์นำเสนอประเด็นข่าวสาร โดยหนังสือพิมพ์มีบทบาทเป็นผู้กำหนดวาระข่าวสารให้เกิดขึ้นในความนึกคิดของปัจเจกบุคคล

ผลวิจัยยังสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับข่าว ซึ่ง ปีเตอร์ เอง (Peter Eng: 2546) บรรณาธิการข่าวสำนักข่าวแอสโซซิเอเตดเพรส เขียนไว้ในหนังสือ “เขียนข่าวให้เก่ง” ของมูลนิธิเดอะอินโคไชน่า มีเดียเม็มโมเรียล ไว้ว่า ข่าว คือ ข้อมูลที่คนส่วนใหญ่เห็นว่าสำคัญหรือน่าสนใจ เป็นสิ่งที่กระทบต่อชีวิตของคนจำนวนมาก เป็นเรื่องที่คนสำคัญ หรือคนที่มีชื่อเสียงเข้าไปเกี่ยวข้อง

เช่นเดียวกับ นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชนชาวไทย วัลลภินี พิพิษฐกุล (ในอุบลรัตน์ศิริวศักดิ์, 2547: 315) ซึ่งกล่าวไว้ว่า การที่สื่อมวลชนจะเลือกรายงานเหตุการณ์อะไรมีหลักพิจารณาโดยยึดเกณฑ์ด้านคุณค่าและองค์ประกอบของข่าว คือ ความใหม่สด รวดเร็ว เป็นเรื่องใกล้ตัวผู้อ่านส่งผล กระทบต่อคนในสังคมมากน้อยเพียงใด เป็นเหตุการณ์ที่มีลักษณะแปลกใหม่เป็นที่น่าตื่นเต้น และเป็นเรื่องที่คนส่วนใหญ่อยากรู้

อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนที่ สมหมาย ปาริจนัตต์ (2537: 14 -23) ระบุไว้ในคู่มือการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนว่า ข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนเริ่มแรกที่มีมุมมอง ซึ่งจุดเริ่มต้นเกิดจากนักข่าวเบาะแสของข่าวมา และมองเห็นความสำคัญกับความน่าสนใจ เกิดเป็นความสงสัยว่าน่าจะมีอะไรซ่อนอยู่เบื้องหลัง นำไปสู่ขั้นตอนการแสวงหาคำตอบ

โดยสรุปแล้วในขั้นตอนการคิดและกำหนดประเด็นข่าว มีเทคนิคและวิธีการดำเนินการใน 2 กรณี คือ

1. ต่อยอดจากข่าวกระแส (รูทีน) สามารถทำได้โดยให้อ่าน ดู ฟัง ข้อมูลข่าวสารที่นำเสนอผ่านสื่อมวลชนทุกแขนง แล้ววิเคราะห์หาประเด็นที่ยังไม่ได้นำเสนอ ประมวลความคิดหาประเด็นที่คาดว่าผู้บริโภคข่าวต้องการรู้แล้ววางแผนรวบรวมข้อมูล เพื่อนำเสนอในเรื่องนั้น โดยให้แตกประเด็นจากประเด็นเล็กไปประเด็นใหญ่ จนกว่าจะหมดประเด็นนำเสนอ

2. การสร้างข่าว สามารถทำได้โดยการสังเกตสิ่งที่เกิดขึ้นรอบ ๆ ตัว แล้วสร้างความสงสัย จินตนาการเรื่องราว สร้างสมมติฐาน ตั้งคำถามแล้วนำสู่กระบวนการหาคำตอบ โดยเรื่องเหล่านั้นต้องเป็นเรื่องที่มีความสด ใหม่ น่าสนใจ ใกล้เคียง และกระทบกับผู้คนในสังคมโดยรวม ซึ่งการคิดและกำหนดประเด็นในลักษณะการสร้างข่าว จะเลือกทำในช่วงเวลาที่ข่าวกระแสไม่โดดเด่นเพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้ข่าวในกระแสกลบข่าวที่สร้างขึ้น โดยวางแผนคิดและกำหนดประเด็นรวมถึงการนำเสนอข่าวอย่างเป็นขั้นตอน ค่อย ๆ ขยายความ จากประเด็นเล็ก ไปยังประเด็นใหญ่ จนกว่าจะหมดประเด็น

2.2.2 การรวบรวมข้อมูล

จากการวิจัย พบว่า การรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาสู่การรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนสามารถทำได้ 3 วิธี คือ สืบถามจากแหล่งข่าวบุคคล ค้นหาจากแหล่งข่าวเอกสาร และการสังเกต

1) การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข่าวบุคคล

จากการวิจัย พบว่า แหล่งข่าวบุคคล คือ บุคคลที่ให้ข้อมูลในเรื่องที่ผู้สื่อข่าวต้องการนำไปรายงานข่าว ซึ่งสามารถประมวลได้ ดังนี้

1. เจ้าหน้าที่รัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบ หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อมูลข่าวสารที่ต้องการนำเสนอ
2. นักวิชาการ นักกฎหมาย และนักวิชาชีพอื่น ๆ ที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการนำเสนอ

3. ประชาชน หรือบุคคลที่ได้รับผลกระทบ หรือเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการนำเสนอ

2) เทคนิคและวิธีการสร้างสัมพันธ์กับแหล่งข่าวบุคคล

จากการวิจัยพบว่า ผู้สื่อข่าวจำเป็นต้องหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้สร้างสัมพันธ์ที่ดีกับแหล่งข่าวบุคคล เพื่อประโยชน์ต่อการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข่าวบุคคล โดยวิธีการสร้างสัมพันธ์เหล่านั้นจะต้องไม่ขัดต่อจรรยาบรรณวิชาชีพและต้องคำนึงถึงสวัสดิภาพของผู้สื่อข่าวเป็นสำคัญ

จากการวิจัย สามารถประมวลวิธีการเข้าถึงแหล่งข่าวบุคคล ได้ดังนี้

1. หากเป็นแหล่งข่าวใหม่ให้พยายามเดินทางไปพบปะพูดคุยอย่างสม่ำเสมอ และให้ขอเบอร์โทรศัพท์มือถือจัดเก็บไว้ในสมุดบันทึกเบอร์โทรศัพท์แหล่งข่าวอย่างเป็นระบบ ไว้สำหรับติดต่อในภายหลัง

2. หากเป็นแหล่งข่าวที่รู้จักกันแล้ว ถ้าไม่สามารถเดินทางไปพบปะได้ ให้โทรศัพท์พูดคุยด้วยอย่างสม่ำเสมอ

3. ศึกษาอุปนิสัยของแหล่งข่าวว่าชื่นชอบสิ่งใด เมื่อทราบแล้วให้ชวนสนทนาในเรื่องนั้น ๆ

4. ชวนทำกิจกรรมที่อยู่ในความสนใจของแหล่งข่าว เช่น เล่นกีฬา ทำบุญ ปฏิบัติธรรม หรือกิจกรรมสันทนาการอื่น ๆ

สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับข่าว ซึ่ง ปีเตอร์ เอง (Peter Eng: 2546) ระบุไว้ตอนหนึ่งว่า แหล่งข่าวบุคคล หมายถึง คนเป็นแหล่งที่ให้ข้อมูลที่จำเป็นในการเขียนข่าว การมีแหล่งข่าวเป็นสิ่งที่จำเป็นแต่ที่สำคัญ คือ แหล่งข่าวนั้นต้องเป็นแหล่งข่าวที่ดี เชื่อถือได้ และต้องให้ข้อมูลที่ เป็นข้อเท็จจริง แท้จริง โดยวิธีการที่จะได้มาซึ่งแหล่งข่าวประเภทนี้ คือ ต้องพูดคุยกับผู้คนให้มาก ทั้งการพูดโดยตรง หรือโทรศัพท์ไปพูดคุย เพื่อทำความรู้จัก และสร้างความไว้วางใจ

ข่าวที่ดีต้องอาศัยข้อมูลจากหลายแห่ง มีการตรวจสอบความเที่ยงตรงจากแหล่งข่าวหลาย ๆ ที่ หรือ หลาย ๆ คน ซึ่งผู้สื่อข่าวที่ดีจะต้องขยันขออนามบัตร หรือเบอร์โทรศัพท์แหล่งข่าวอย่างสม่ำเสมอ และต้องจัดทำรายชื่อแหล่งข่าวพร้อมเบอร์โทรศัพท์ที่สามารถติดต่อได้อย่างเป็นระบบ

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน ซึ่งนายประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์ นักหนังสือพิมพ์ที่ได้รับการยอมรับในวงการสื่อสารมวลชนไทยว่า เป็นหนึ่งในปรมาจารย์ด้านข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน ได้เขียนไว้ในหนังสือข่าวเจาะ ในประเด็นกระบวนการและเทคนิคการรายงานข่าวเชิงสืบสวนตอนหนึ่งว่า

ในกรณีที่แหล่งข่าวเป็นบุคคล การมีปฏิสัมพันธ์กับแหล่งข่าวถือเป็นเรื่องสำคัญ นักข่าวต้องมียุทธศาสตร์ในการเข้าหาและสร้างความไว้วางใจให้แหล่งข่าวด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก นักข่าวที่มีประสบการณ์ส่วนใหญ่จะใช้วิธีการดังต่อไปนี้

1. เตรียมตัวให้พร้อมหาข้อมูลในเรื่องที่จะถามและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งข่าวผู้นั้นก่อนที่จะไปพบเขา เพื่อจะได้ดำเนินการสัมภาษณ์อย่างไม่ติดขัด
2. ขอความรู้ คนส่วนใหญ่มักชอบเมื่อมีใครขอความรู้สิ่งที่ตนเองทราบดี หากนักข่าวบอกแหล่งข่าวว่ากำลังพยายามทำความเข้าใจในเรื่องที่เขาถนัด และขอให้เขาช่วยอธิบายเพื่อให้ความกระจ่าง แหล่งข่าวจำนวนมากมักจะยินดีในการพูดคุยและตอบคำถามมากขึ้น
3. ตั้งใจฟัง คุณสมบัติอย่างหนึ่งของนักข่าวที่ดีคือการเป็นนักฟังที่ดีเพื่อการทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้
4. แสดงความเปิดเผยซื่อสัตย์ นักข่าวจะต้องบอกให้แหล่งข่าวทราบอย่างชัดเจนว่าตนเองเป็นใคร และกำลังทำอะไรอยู่
5. พยายามเข้าหาทุกคน นักข่าวต้องคิดให้ละเอียดว่ามีแหล่งข่าวคนใดอีกบ้างที่น่าจะรู้อะไรเกี่ยวกับเรื่องที่กำลังทำบ้าง แล้วหาทางไปพบปะพูดคุยกับคนเหล่านั้นให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
6. พยายามเข้าสัมภาษณ์ให้ถึงตัวแหล่งข่าว เพราะการพบปะตัวต่อตัวทำให้แหล่งข่าวผู้นั้นหลีกเลียงเราไม่ได้
7. ย้อนกลับไปถามใหม่อีกครั้ง อย่างกลัวที่จะต้องกลับไปหาแหล่งข่าวอีกครั้งหนึ่งถ้าพบว่าข้อมูลที่ได้รับไม่ชัดเจน หรือถ้าต้องการการยืนยันข้อมูลเรื่องใดเรื่องหนึ่ง
8. มีท่าทีเป็นมิตรต่อแหล่งข่าว อย่าลืมพูดคุยกับแหล่งข่าวอย่างเป็นมิตรและถ่อมเนื้อถ่อมตัวตามความเหมาะสม

3.) เทคนิคและวิธีการสัมภาษณ์และการตั้งคำถาม

จากการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ทำให้หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับได้ประเด็นในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน คือ การสัมภาษณ์แหล่งข่าว โดยในการสัมภาษณ์นั้นผู้สื่อข่าวต้องมีทักษะในการสัมภาษณ์และมีทักษะในการตั้งคำถามที่ดี

จากการวิจัย พบว่าการสัมภาษณ์แหล่งข่าวจะมี 2 รูปแบบ คือ การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ

การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ คือ การสัมภาษณ์แหล่งข่าว ที่ทำโดยผู้สื่อข่าวจากสื่อมวลชนหลายแขนงสัมภาษณ์ในคราวเดียวกัน

จากการวิจัย สามารถประมวลเทคนิค และวิธีการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ
ได้ ดังนี้

1. ศึกษาเรื่องราวที่ต้องการสัมภาษณ์แหล่งข่าวก่อนล่วงหน้า โดยการค้นหาจากแหล่งความรู้ หรือสอบถามผู้รู้ นำข้อมูลที่ได้มาประมวลเป็นคำถาม
  2. ตรวจสอบสื่อมวลชนทุกแขนงว่านำเสนอประเด็นใดไปบ้างแล้ว โดยให้หยิบประเด็นที่ยังไม่มีการนำเสนอมาตั้งเป็นคำถาม
  3. ใช้คำถามที่สั้น กระชับ ครอบคลุมประเด็นที่ต้องการนำเสนอ
  4. ไม่ใช่คำถามที่เจาะลึก เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้สื่อมวลชนสำนักอื่นได้ข้อมูลในประเด็นนั้น ๆ โดยให้เก็บคำถามเจาะลึกไว้สัมภาษณ์แหล่งข่าวในภายหลังเป็นการส่วนตัว
- ส่วนการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ จากการวิจัย พบว่า คือการสัมภาษณ์แหล่งข่าว โดยผู้สื่อข่าวจากสื่อมวลชนสำนักเดียว เป็นการส่วนตัว ในการสัมภาษณ์ลักษณะนี้ผู้สื่อข่าวสามารถตั้งคำถามได้ทุกประเด็นไม่จำเป็นต้องเก็บคำถามไว้เนื่องจากข่าวหรือข้อมูลนั้นจะไม่รั่วไหลไปยังสื่อมวลชนแขนงอื่น โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์คู่แข่ง

จากการวิจัยสามารถประมวลเทคนิคและวิธีการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ
ได้ ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการสัมภาษณ์ล่วงหน้า โดยการค้นหาจากแหล่งความรู้ หรือสอบถามผู้รู้ นำข้อมูลที่ได้มาประมวลเป็นประเด็นคำถาม
2. ตรวจสอบสื่อมวลชนทุกแขนงว่านำเสนอประเด็นใดไปบ้างแล้ว โดยให้หยิบประเด็นที่ยังไม่มีการนำเสนอมาตั้งเป็นคำถาม
3. สวมบทบาทผู้บริโภคว่า โดยการตั้งคำถามที่คิดว่าผู้บริโภคข่าวต้องการรู้ และต้องครอบคลุมประเด็นที่ต้องการเสนอข่าว
4. หากมีเวลาจำกัดต้องใช้คำถามที่ตรงประเด็น แต่หากไม่มีเงื่อนไขของเวลาให้ชวนสนทนาถึงเรื่องอื่น ๆ ก่อน เพื่อสร้างความคุ้นเคยแล้วจึงเริ่มต้นคำถาม
5. คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ต้องกระชับฟังเข้าใจง่าย ตรงไปตรงมา และให้หลีกเลี่ยงคำถามที่ได้คำตอบสั้น ๆ เช่น “จริงหรือไม่”, “ใช่หรือไม่”, “ถูกหรือไม่” โดยให้ใช้คำถามที่เปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้อธิบาย โดยให้ลงท้ายคำถามด้วยคำว่า “ทำไม” หรือ “อย่างไร” แทน
6. หากแหล่งข่าวไม่ตอบคำถามใดคำถามหนึ่ง ให้ถามซ้ำ หากแหล่งข่าวไม่ตอบอีก หรือตอบด้วยข้อมูลที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ให้ใช้คำถามที่จี้ใจดำหรือชวนให้ผู้ถูก

สัมภาษณ์โครง เช่นถามถึงกระแสวิพากษ์วิจารณ์ในเชิงไม่ดีของผู้ให้สัมภาษณ์ โดยคำถามเช่นนี้ให้ถามเป็นลำดับท้าย ๆ

7. ในการสัมภาษณ์ควรเริ่มใช้คำถามจากง่ายไปยาก แต่ต้องต่อเนื่องเพื่อเจาะลึกในรายละเอียด เพื่อง่ายต่อการเรียบเรียงข้อมูลในการเขียนข่าว

8. ก่อนจบการสัมภาษณ์ควรถามว่า มีข้อมูลสำคัญอะไรที่ลืมถามหรือไม่ จะให้ไปสัมภาษณ์ใครเพิ่มเติมหรือไม่

9. ต้องแลกเปลี่ยนเบอร์โทรศัพท์ระหว่างผู้สื่อข่าวกับแหล่งข่าวที่ให้สัมภาษณ์เพื่อเปิดโอกาสให้มีการติดต่อสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม

10. ควรบันทึกเสียงการสนทนาระหว่างการสัมภาษณ์ไว้เพื่อใช้เป็นหลักฐานหากเกิดกรณีฟ้องร้องในภายหลัง

จากการวิจัย พบว่า การตั้งคำถามเป็นหัวใจหลักในการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้สื่อข่าวต้องรู้จักแตกประเด็นและสามารถใช้คำถามที่ครอบคลุมเนื้อหา โดยคำถามที่ดีจะต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้ คือ ตรงประเด็น ไม่อ้อมค้อม ไม่คลุมเครือ ฟังเข้าใจง่าย และครอบคลุมในทุกเรื่องที่คาดว่าผู้อ่านหรือสังคมต้องการรู้

จากการวิจัยสามารถประมวลเทคนิคในการตั้งคำถามได้ดังนี้

1. ศึกษาความเป็นมาในข้อมูลข่าวสารที่ต้องการนำเสนอ

2. ทำความเข้าใจในข้อมูลข่าวสารที่ต้องการนำเสนอให้ท่องแท้

3. ตรวจสอบหนังสือพิมพ์คู่แข่งว่า มีการเสนอข่าวที่จะนำเสนอแล้วหรือไม่ หากนำเสนอไปแล้วมีประเด็นใดที่ยังขาดตกบกพร่องบ้าง เมื่อทราบแล้วก็ให้นำประเด็นนั้นมาตั้งคำถามแหล่งข่าวเพื่อให้ได้ข้อมูลที่แตกต่าง

4. ใช้คำที่ฟังแล้วเข้าใจง่าย ไม่อ้อมค้อม ไม่คลุมเครือ และตรงประเด็น

สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับข่าวซึ่ง ปีเตอร์ เอง (Peter Eng: 2546) กล่าวว่า การสัมภาษณ์เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสอบถามจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการสัมภาษณ์ที่ดีนั้น ผู้สื่อข่าวจะต้องมีการเตรียมตัวโดยการแสวงหาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ก่อนล่วงหน้าจากการสอบถามผู้รู้ ค้นหาข้อมูลจากแหล่งความรู้ต่างๆ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาเป็นประเด็นในการตั้งคำถาม โดยการตั้งคำถามที่ดีนั้นควรคำนึงว่าผู้อ่านอยากทราบอะไร และต้องครอบคลุมหัวข้อที่จะนำเสนอในข่าวนั้น ๆ

ปีเตอร์ เอง กล่าวด้วยว่า ในการสัมภาษณ์ หากมีเวลาจำกัด จะต้องใช้คำถามตรงประเด็นทันที แต่หากไม่มีข้อจำกัดในเรื่องของเวลาสามารถพูดคุยเรื่องทั่วไปก่อนได้เพื่อสร้างความคุ้นเคยแล้วจึงเริ่มคำถาม โดยคำถามควรกระตุ้นให้แหล่งข่าวอธิบายหรือขยายความเพิ่มเติม

ซึ่งจะต้องหลีกเลี่ยงคำถามที่จะได้คำตอบสั้น ๆ เช่น “ใช่หรือไม่ใช่” โดยให้ไปใช้คำว่า “ทำไม” หรือ “อย่างไร” แทน โดยคำถามที่ดีจะต้องกระชับ ฟังเข้าใจง่าย ตรงไปตรงมา

หากแหล่งข่าวไม่ยอมตอบคำถาม ให้ถามซ้ำ หากไม่ได้ผลอีก ให้ถามถึงข่าวลือหรือคำวิพากษ์วิจารณ์ที่ได้ยินมา อาจทำให้แหล่งข่าวยอมตอบคำถามมากขึ้น คำถามจะต้องมีความต่อเนื่องเพื่อเจาะลึกในรายละเอียด ซึ่งจะช่วยให้ผู้สื่อข่าวสามารถบรรยายเรื่องราวให้ผู้อ่านเห็นภาพได้ดียิ่งขึ้น โดยอาจใช้คำถามว่า “ทำไมเป็นอย่างนั้น” หรือ “หมายความว่าอย่างไร” ในการสัมภาษณ์ควรที่จะถามเรื่องทั่ว ๆ ไป และเรื่องง่าย ๆ ก่อน คำถามยากที่สุดไว้หลังสุด เพราะหากแหล่งข่าวไม่ตอบคำถามหรือยุติการให้สัมภาษณ์ อย่างน้อยผู้สื่อข่าวก็ได้รับข้อมูลจากคำถามก่อนหน้านี้บ้างแล้ว

ก่อนจบการสัมภาษณ์ควรถามคำถามสุดท้ายว่า มีเรื่องสำคัญที่ลืมถามหรือไม่ จะแนะนำให้ไปสัมภาษณ์ใครที่ทราบเรื่องเพิ่มเติมหรือไม่ และหากมีคำถามเพิ่มเติมขออนุญาตโทรศัพท์ไปสอบถามเพิ่มเติม ระหว่างนี้ให้ขอเบอร์โทรศัพท์ติดต่อแหล่งข่าวรวมทั้งให้เบอร์โทรศัพท์ผู้สื่อข่าวกับแหล่งข่าวไว้เพื่อเปิดโอกาสให้แหล่งข่าวติดต่อกลับหากต้องการอธิบายขยายความเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ตกหล่นไปในการสัมภาษณ์เพิ่มเติม

อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนที่ ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์ อดีตนักหนังสือพิมพ์ที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในวงการสื่อสารมวลชนไทย ว่าเป็นหนึ่งในปรมาจารย์ด้านข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน ได้เขียนไว้ในหนังสือข่าวเจาะ ในประเด็นกระบวนการและเทคนิคการรายงานข่าวเชิงสืบสวนตอนหนึ่งว่า ในการสัมภาษณ์มีหลักปฏิบัติ ดังนี้ เตรียมคำถามสำคัญให้พร้อม ถ้าหากมีคำถามมากและกลัวลืม ให้นักข่าวจดคำถามที่ต้องการถามไว้เพื่อทบทวนความทรงจำระหว่างสัมภาษณ์

อย่าเชื่อแหล่งข่าวไปเสียทุกอย่าง อย่ายอมรับคำตอบที่น่าสงสัยง่าย ๆ ถ้าหากแหล่งข่าวให้คำตอบที่ไม่สมเหตุผลผลหรือไม่ตรงกับข้อเท็จจริง นักข่าวต้องค้ำยันทันทีอย่าไว้ใจแหล่งข่าวมากเกินไปให้ตรวจสอบสิ่งที่แหล่งข่าวบอกมาเสมอ อย่าลืมนะแหล่งข่าวทุกคนมีเหตุผลของตนเองในการให้สัมภาษณ์กับนักข่าว

อย่าใช้เวลาว่างอยู่แต่กับเพื่อนนักข่าวด้วยกันเพียงอย่างเดียว พยายามพบปะทำความรู้จักคนในวงกว้างเพราะจะช่วยขยายความรู้ในด้านต่าง ๆ ของนักข่าวมากขึ้น อย่างไรก็ตาม อย่าลืมนะแหล่งข่าวของท่านไม่ได้อยู่ในฐานะเดียวกับเพื่อนของท่าน

ปกป้องแหล่งข่าว ในบางกรณีนักข่าวไม่สามารถบอกใครได้ว่าแหล่งข่าวของตนเป็นใครเพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดแก่แหล่งข่าวผู้นั้น

ตกลงเงื่อนไขการสัมภาษณ์ให้ชัดเจน ก่อนเริ่มต้นสัมภาษณ์นักข่าวจะต้องตกลงกับแหล่งข่าวให้ชัดเจนว่า ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะเป็นแบบนำไปอ้างอิงในการเขียนข่าวได้ (on the record) หรืออ้างอิงไม่ได้ (off the record) หรือเป็นการสัมภาษณ์เพื่อหาข้อมูลภูมิหลังประกอบการรายงานข่าว นักข่าวต้องไม่ปล่อยให้แหล่งข่าวเปลี่ยนใจในภายหลังในเรื่องนี้ ให้โอกาสทุกฝ่ายได้แสดงความเห็น พยายามให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในเรื่องนั้น ๆ มีโอกาสพูด ไม่ว่านักข่าวจะคิดว่าคนผู้นั้นเป็นผู้กระทำผิดหรือไม่ก็ตาม

พยายามไม่นำความคิดหรือความรู้สึกส่วนตัวปะปนกับการรายงานข่าว นักข่าวจะต้องรายงานข้อเท็จจริงไปตามที่ปรากฏไม่ใช่ตามความรู้สึกส่วนตัวบอกว่าใครจะเป็นเช่นนั้นเช่นนี้และไม่ว่าเราจะชอบหรือไม่ชอบบุคคลนั้น ๆ เป็นส่วนตัว

ขอบคุณ อย่าลืมกล่าวขอบคุณแหล่งข่าวที่ให้เวลาสัมภาษณ์ทุกครั้ง

ไม่ลดละความพยายาม นักข่าวต้องพยายามอย่างไม่ลดละในการติดตามแหล่งข่าว ความพยายามมักจะส่งผลสำเร็จให้การทำข่าวอยู่บ่อยครั้ง

ทำอย่างไรถ้าแหล่งข่าวไม่ตอบคำถาม ซึ่งเป็นเรื่องปกติที่แหล่งข่าวนุคคลที่เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสียต่อเรื่องนั้น ๆ มักหลีกเลี่ยงการตอบคำถาม โดยมีปฏิกิริยาต่าง ๆ ดังนี้

1. แสดงอาการโกรธ ไม่พอใจคำถาม
2. ทำตัวสนิทสนมเกินกว่าเหตุ เพื่อเบี่ยงเบนคำถาม
3. อ้างปัญหาส่วนตัว เช่น ไม่สบายไม่พร้อมให้สัมภาษณ์
4. ทำเป็นย้อนคำถาม ทวนคำถาม เพื่อยืดเวลา
5. หลีกเลียงไปพูดเรื่องอื่น
6. ปฏิเสธที่จะตอบคำถาม
7. อ้างความมั่นคงของชาติ ความลับทางราชการ
8. ทำเป็นสนใจคำถามของนักข่าวคนอื่น ๆ

นักข่าวจึงต้องหาวิธีการรับมือดังนี้ เมื่อแหล่งข่าวแสดงความโกรธให้ใจเย็นไว้ พยายามอธิบายว่าเราเคารพเขา แต่อย่าหยุดที่จะถามใหม่หรือถามแล้วถามอีก เมื่อแหล่งข่าวต่อว่าต่อขานให้ยั่วว่าเพราะเป็นนักข่าวมีหน้าที่สื่อสารความจริงเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน

เมื่อแหล่งข่าวขอความเห็นใจ ให้นักข่าวแสดงความเห็นใจ และย้ำคำถามอีก หรือ ถามแหล่งข่าวว่าจะสามารถคุยกับใครอื่นได้อีก และให้ยืนยันกับแหล่งข่าวว่าเราจะกลับมาหาข้อมูล หรือ สัมภาษณ์เขาอีก

เมื่อแหล่งข่าวย้อนถามคำถามกลับมาให้ตอบว่าสาธารณชนสนใจความเห็นของเขามากกว่าเพราะเป็นผู้เชี่ยวชาญหรือเป็นผู้มีอำนาจดูแลในเรื่องนั้น ๆ อย่าหลงไปตอบคำถามย้อนกลับของแหล่งข่าวเสียเอง

เมื่อแหล่งข่าวเลี้ยงไปพูดเรื่องอื่น ให้นำการสนทนากลับมาที่ประเด็นเดิมให้เร็วที่สุด ถ้าจำเป็น ต้องตัดบทขอให้กระทำด้วยท่าทีสุภาพ

เมื่อแหล่งข่าวหลีกเลี่ยงที่จะตอบคำถาม ให้ถามถึงชื่อคนอื่น ๆ ที่จะตอบคำถามนี้ได้ หรืออาจทำเป็นเงิบไป ความเงิบมักทำให้แหล่งข่าวอึดอัดและจำเป็นต้องพูดอะไรออกมาบ้าง

เมื่อแหล่งข่าวอ้างความมั่นคงของชาติ นักข่าวต้องมั่นใจประเด็นของตัวเองก่อน ถ้ารู้ว่าไม่เกี่ยวกับความมั่นคง ก็ให้ยืนยงกับแหล่งข่าวแล้วตั้งคำถามซ้ำอีก อย่ายอมหยุดทันทีเมื่อแหล่งข่าวอ้างเช่นนั้น

เมื่อแหล่งข่าวทำเป็นไม่สนใจคำถามเรา ควรให้นักข่าวคนอื่นช่วยถามซ้ำด้วยคำถามเดิม

ใช้รูปคำถามแบบเปิดเพื่อให้โอกาสในการอธิบาย พึงระวังอย่าใช้คำถามแบบปิดที่เอื้อให้มีการตอบเพียงว่า “ใช่” หรือ “ไม่ใช่” เท่านั้น

4.) เทคนิคและวิธีการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข่าวเอกสาร

จากการวิจัย พบว่า แหล่งข่าวเอกสาร หมายถึงข้อมูลเอกสารทุกรูปแบบที่มีเขียนหรือพิมพ์ไว้ อาจเป็นเพียงกระดาษแผ่นเดียว หรือข้อมูลที่จัดเก็บไว้ในคอมพิวเตอร์ก็ได้ ข้อมูลเอกสารที่จะนำมาใช้ในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนส่วนมากจะเป็นเอกสารความรู้ทางวิชาการ รวมถึงหลักฐานอ้างอิงการกระทำผิดกฎหมายหรือการทุจริตคอร์รัปชัน เช่น รายงานการสอบสวนของตำรวจ ร่างกฎหมายที่รอการพิจารณา รายงานการประชุม รายงานงบประมาณ รายงานสิ่งแวดล้อม สัมภาษณ์ป้าไม้ พันธุ์กรรม รายงานเศรษฐกิจ บันทึกการประชุม เอกสารของศาล หรือแม้กระทั่งจดหมาย

จากการวิจัย สามารถประมวลได้ว่า แหล่งที่มาของข้อมูลเอกสารมี ดังนี้

1. แหล่งข่าวบุคคลมอบให้ผู้สื่อข่าวโดยตรง
2. แหล่งข่าวบุคคลมอบให้กองบรรณาธิการหรือบรรณาธิการข่าวแล้วถูกส่งต่อไปให้ผู้สื่อข่าว
3. การค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น เพิ่มข้อมูล เพิ่มข่าวเก่า และอินเทอร์เน็ต

จากการวิจัย พบว่า การใช้แหล่งข่าวเอกสารในการรายงานข่าวมีความเสี่ยงต่อการถูกฟ้องดำเนินคดีทางกฎหมายสูง เพราะข้อมูลเอกสารเหล่านั้นอาจไม่ใช่ข้อเท็จจริง หรือเป็นเอกสารปลอม ซึ่งก่อนที่จะนำไปใช้เป็นข้อมูลในการรายงานข่าวจะต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบให้กระจ่างก่อนโดยวิธีการตรวจสอบมี ดังนี้

1. ตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลเอกสารว่ามีความน่าเชื่อถือมากน้อยแค่ไหน
2. ตรวจสอบจากหน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องนั้น ๆ
3. สอบถามจากผู้รู้ หลาย ๆ คน
4. ลงพื้นที่ตรวจสอบข้อเท็จจริง

สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับข่าว ซึ่ง ปีเตอร์ เอง (Peter Eng: 2546) กล่าวว่า แหล่งข่าวเอกสาร หมายถึง เอกสารที่ช่วยยืนยัน หรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะนำมารายงานข่าว เช่น รายงานการประชุม งานวิจัย บันทึกสถิติ รายงานงบประมาณ หนังสือราชการ พินัยกรรม รายงานของตำรวจ เอกสารของศาล ร่างกฎหมายที่รอการพิจารณา

ปีเตอร์ เอง กล่าวว่า วิธีการที่ง่ายที่สุดในการได้มาซึ่งแหล่งข่าวเอกสาร คือขอจากแหล่งข่าวบุคคลที่เป็นมิตรกับผู้สื่อข่าว ทั้งนี้แหล่งข่าวเอกสารอาจทำให้เข้าใจผิดหรืออาจเป็นเอกสารเท็จ เมื่อได้มาแล้วจะต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบอย่างรอบคอบ เช่นขอความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ และคนที่ได้รับผลกระทบจากสิ่งที่เขียนไว้ในเอกสาร

อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน ซึ่ง ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์ นักหนังสือพิมพ์ซึ่งได้รับการยอมรับในวงการสื่อสารมวลชนของไทย ว่าเป็นปรมาจารย์ด้านข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน ได้เขียนไว้ในหนังสือข่าวเจาะ ถึงกระบวนการ และเทคนิคการรายงานข่าวเชิงสืบสวนว่า การติดตามข้อมูลเอกสาร (paper trail) หมายถึงการหาเอกสารเพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลหลักฐานในการนำเสนอข่าวซึ่งเป็นข้อมูลที่น่าเชื่อถือมากที่สุด ประสงค์ ยังกล่าวด้วยว่า สิ่งสำคัญในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนคือหลักฐานที่แน่นหนา สิ่งที่ตามมาเสมอ คือ การถูกฟ้องร้อง เทคนิควิธีในการทำข่าวเชิงสืบสวนคือ

1. ต้องลงไปศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับประเด็นนั้น ๆ อาจต้องหาหนังสือไว้เป็นคู่มือเนื่องจากต้องมีความรอบคอบชัดเจน
2. ต้องรู้จักแหล่งที่มาของข้อมูลที่เกี่ยวข้องรอบด้าน
3. ต้องใช้สิทธิตาม พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสาร
4. การให้ความสนิทสนมส่วนตัวกับบุคคลในการขอเอกสารที่เป็นความลับ
5. จับประเด็นข่าว ตรวจสอบข่าวทุกด้านก่อนนำเสนอ

6. การนำเสนออย่างต่อเนื่อง ซึ่งมักจะมีข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ หลั่งไหลเข้ามาเพิ่มเติม การนำเสนอต้องตั้งประเด็นให้คมที่สุด และจัดเตรียมข้อมูลเป็นชุดให้พร้อมที่จะเสนออย่างน้อยสามตอนต่อเนื่องกัน

5.) เทคนิคและวิธีการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกต

จากการวิจัยพบว่า การรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกต คือ การรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการที่ผู้สื่อข่าวลงพื้นที่ไปสัมผัสกับเหตุการณ์จริงด้วยตัวเอง แล้วใช้ประสาทสัมผัสเก็บรวบรวมข้อมูล จากการเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การลิ้มรส การหยิบจับ และการรู้สึก มาใช้สำหรับการเขียนข่าว

ในการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกต ผู้สื่อข่าวจะพิจารณาสถานการณ์ขณะนั้นว่ามีความปลอดภัยมากน้อยแค่ไหน ซึ่งหากประเมินแล้วว่าไม่น่าจะปลอดภัย ผู้สื่อข่าวจะไม่แสดงตัว โดยการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตนอกจากจะต้องการข้อมูลที่แท้จริงเพื่อการเขียนข่าวแล้วยังเป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แหล่งข่าวบุคคลและการค้นคว้าจากแหล่งข่าวเอกสารด้วย

จากการวิจัยสามารถประมวลเทคนิคและวิธีการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตได้ ดังนี้

1. วิเคราะห์สถานการณ์เฉพาะหน้าว่า เหตุการณ์ใดควรแสดงตัวหรือไม่ควรแสดงตัวว่าเป็นผู้สื่อข่าว
2. หากจำเป็นต้องไปรวบรวมข้อมูล ในพื้นที่เสี่ยงต่อความปลอดภัย หรือต้องการให้ได้ข้อมูลที่แท้จริงควรพรางตัวให้เหมาะสมกับสถานที่ และสถานการณ์
3. ใช้อุปกรณ์บันทึกเสียง และ บันทึกภาพ

สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับข่าว ซึ่ง ปีเตอร์ เอง (Peter Eng: 2546) กล่าวว่า ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการสังเกตการณ์ เป็นวิธีที่น่าเชื่อถือที่สุดในการรวบรวมข้อมูล เป็นการรวบรวมข้อเท็จจริงจากการพบเห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยตัวเอง เป็นการใช้ประสาทสัมผัสทั้งการเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การสัมผัส การลิ้มรส และการรู้สึก

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน ซึ่ง เสนาะ สุขเจริญ (2549: 76) เขียนไว้ในหนังสือข่าวสืบสวน เมื่อปี พ.ศ. 2549 ว่า การทำข่าวสืบสวนแทบทุกเรื่องไม่ว่าเรื่องเล็กหรือเรื่องใหญ่ มีความจำเป็นต้องลงไปพิสูจน์ข้อเท็จจริงในพื้นที่ และเกรงว่าถ้าไปในฐานะนักข่าวหรือแสดงตัวว่าเป็นนักข่าวมาทำข่าวเรื่องนั้นเรื่องนี้

บางครั้งนอกจากไม่ได้ข้อมูลที่เป็ข้อเท็จจริงแล้ว ยังถูกทุบ ถูกหัว ออกมาจากหน่วยงานแห่งนั้นด้วยซ้ำไป โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดต่อตำแหน่ง

หน้าที่ของข้าราชการระดับสูงหรือนักการเมืองระดับชาติ การแสวงหาเอกสารหลักฐานอย่างเปิดเผยเป็นเรื่องยาก และมักไม่ได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่รัฐหรือแหล่งข่าวเพราะเกรงว่าจะเดือดร้อนด้วยเหตุนี้นักข่าวจึงต้องใช้วิธีการอำพรางตัว ปิดบังสถานที่แท้จริง หรือใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อเข้าไปเอาข้อมูลนำมาเสนอข่าว หรือพิสูจน์สมมติฐานที่ตั้งไว้

6.) เทคนิคและวิธีการหลบเลี่ยงภัยคุกคาม

จากการวิจัยพบว่า ในการรวบรวมข้อมูล เพื่อนำมารายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนส่วนใหญ่ จะมีอุปสรรคค่อนข้างมาก โดยเฉพาะการคุกคามจากผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการนำเสนอข่าว ซึ่งการคุกคามมีหลายรูปแบบ ทั้งต่อตัวผู้สื่อข่าว แหล่งข่าว และหนังสือพิมพ์

วิธีการคุกคามมีหลายรูปแบบ ตั้งแต่การข่มขู่ กลั่นแกล้งให้ได้รับผลกระทบในหน้าที่การงาน ฟ้องร้องดำเนินคดี ทำร้ายร่างกาย ฆาตกรรม หรือใช้ผลประโยชน์ทางธุรกิจกดดันองค์กรหนังสือพิมพ์ ผู้สื่อข่าวจึงจำเป็นต้องรู้จักวิธีป้องกันตัวเอง และแหล่งข่าวให้รอดพ้นจากการคุกคาม

จากการวิจัยพบว่า ทั้งผู้สื่อข่าวภาคสนาม และบรรณาธิการข่าวต่างคาดหวังให้องค์กรวิชาชีพสื่อสารมวลชนเข้าไปมีบทบาทในการคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้สื่อข่าว แต่ที่ผ่านมามองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนยังไม่เข้มแข็งเพียงพอในการรับบทบาทหน้าที่นี้ ดังนั้นผู้สื่อข่าวจึงต้องหาวิธีหลีกเลี่ยงการถูกคุกคามเอง

จากการวิจัยสามารถประมวลเทคนิคและวิธีการหลบเลี่ยงภัยคุกคาม ดังนี้

1. ในการลงพื้นที่รวบรวมข้อมูลต้องประเมินสถานการณ์เฉพาะหน้าว่าเสี่ยงอันตรายหรือไม่ หากพิจารณาแล้วว่าอันตราย ไม่สมควรจะแสดงตัวว่าเป็นผู้สื่อข่าว
2. ไม่เปิดเผยแหล่งข่าว ให้บุคคลอื่นรับรู้อย่างเด็ดขาด
3. ใช้ช่องทางกฎหมายคุ้มครองสิทธิ

สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน ซึ่งประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์ อดีตนักหนังสือพิมพ์ซึ่งได้รับการยอมรับในวงการสื่อสารมวลชนของไทยว่าเป็นปรมาจารย์ด้านข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน ได้เขียนไว้ในหนังสือข่าวเจาะ ถึงกระบวนการและเทคนิคการรายงานข่าวเชิงสืบสวนตอนหนึ่งว่า ประเด็นข่าวสืบสวนที่ดี มักเป็นประเด็นอ่อนไหวหรือเกี่ยวข้องกับอิทธิพลระดับใดระดับหนึ่งดังนั้นนักข่าวควรคำนึงถึงความปลอดภัยทั้งต่อตัวแหล่งข่าวและตัวนักข่าวเอง โดยมีวิธีการดังนี้

ในการสัมภาษณ์ควรเลือกใช้สถานที่ให้เหมาะสม ไม่ลับตาผู้คนจนเกินไป เพื่อจะมีพยานรู้เห็น ในขณะเดียวกันควรเป็นสถานที่ที่จะป้องกันผู้ไม่ประสงค์ดีดักฟังได้

หากเป็นการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ในประเด็นที่มีความเสี่ยงสูง ให้ระมัดระวังการดักฟังทางโทรศัพท์ด้วย

ควรหมั่นตรวจสอบความเรียบร้อยว่าสมุดบันทึก กระดาษ หรือเอกสาร ที่จดชื่อ – ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์ของแหล่งข่าว ยังคงอยู่หรือสูญหาย บางครั้งนักข่าวอาจจดข้อมูลสำรองไว้ทั้งที่ทำงานหรือที่บ้านด้วย ถ้าจำเป็นต้องเก็บชื่อและที่อยู่ของแหล่งข่าวเป็นความลับจริง ๆ นักข่าวอาจจดสลับตัวเลข ซ่อนตัวเลขในแบบที่ตัวเองจะเข้าใจได้

อย่าดำเนินชีวิตประจำวันในรูปแบบเดิม ๆ ให้ผู้ที่ต้องการคุกคามสามารถคาดเดาได้ เช่นการออกจากบ้านตรงตามเวลาเดิมทุกวัน หรือการรับประทานอาหารที่ร้านเดิมทุกวัน อย่าเดินทางคนเดียวในเวลากลางคืน อย่าใช้พาหนะเดิมตลอดเวลา

มีที่พักสำรองที่ท่านสามารถหลบไปอาศัยได้ถ้าคิดว่าไม่สามารถกลับบ้านได้ อย่าตกลงพบกับบุคคลที่ท่านคิดว่าอาจทำอันตรายต่อตัวท่านเพียงลำพัง ถ้าต้องเดินทางไปยังที่ไม่คุ้นเคยให้บอกผู้อื่นให้ทราบว่าจะไปไหน และใช้เวลาอยู่ที่นั่นนานเท่าไร ถ้าได้ข้อมูลใดข้อมูลหนึ่งจากการทำข่าวแล้วรู้สึกว่ามีข้อมูลนั้นอยู่ในมือจะไม่ปลอดภัยให้กระจายข้อมูลนั้นให้นักข่าวคนอื่นด้วย

ควรหาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาวุธบางชนิด เช่น ปืน ระเบิดทำลายรถยนต์ เป็นต้น เพราะประสบการณ์ในต่างประเทศมีการใช้ระเบิดวางใต้ท้องรถนักข่าวที่ซุกคู้ยประเด็นอิทธิพล เพื่อให้ไหวตัวทัน หรือรู้จักวิธีหลบหลีก

กล่าวโดยสรุป ที่มาของข้อมูลที่จะนำมาสู่กระบวนการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนนั้นมาจาก 3 แหล่ง คือ การสอบถามจากแหล่งข่าวบุคคล การค้นคว้าจากแหล่งข่าวเอกสาร และการสังเกต

แหล่งข่าวบุคคลนั้น หมายถึง บุคคลที่ให้ข้อมูลในสิ่งที่ผู้สื่อข่าวต้องการนำไปใช้ในการรายงานข่าว เช่น เจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการเสนอข่าว นักวิชาการ นักกฎหมาย นักวิชาชีพอื่นที่เกี่ยวข้องหรือมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ รวมถึงประชาชนหรือบุคคลที่ได้รับผลกระทบหรือเกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ

ที่สำคัญ คือ แหล่งข่าวบุคคลนั้น ต้องเป็นแหล่งข่าวที่ดี เชื่อถือได้ และต้องให้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง และเที่ยงตรง ทั้งนี้เมื่อได้ข้อมูลจากแหล่งข่าวบุคคลมาแล้ว ผู้สื่อข่าวจะต้องตรวจสอบโดยการสอบถามกับผู้รู้หลาย ๆ คน หลาย ๆ ทาง โดยกระบวนการตรวจสอบนั้นจะต้องทำอย่างรวดเร็วเพื่อไม่ให้ข่าวตกกระแส

การที่แหล่งข่าวบุคคล จะให้ข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนที่ดีได้นั้นผู้สื่อข่าวจำเป็นต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีกับแหล่งข่าว โดยการสร้างสัมพันธ์ที่ดีนั้นจะต้องไม่ขัดต่อจรรยาบรรณของวิชาชีพ

การสร้างแหล่งข่าวบุคคลนั้น ผู้สื่อข่าวจำเป็นต้องพบปะกับบุคคลต่าง ๆ ให้มาก หากเป็นแหล่งข่าวใหม่ ให้พยายามเดินทางไปพบปะพูดคุยด้วยอย่างสม่ำเสมอ โดยต้องขอแลกเปลี่ยนโทรศัพท์ไว้เพื่อเปิดโอกาสให้มีการติดต่อกันในภายหลัง ซึ่งเมื่อได้โทรศัพท์มาแล้วให้จัดเก็บอย่างเป็นระบบ

หากเป็นแหล่งข่าวที่รู้จักมักคุ้นกันแล้ว หากไม่สามารถเดินทางไปพบปะได้ ให้โทรศัพท์ไปพูดคุยอย่างสม่ำเสมอ โดยไม่จำเป็นต้องพูดคุยเฉพาะเรื่องงาน ให้สอบถามสารทุกข์สุขดิบด้วยเพื่อผูกสัมพันธ์ไมตรี

พร้อมทั้งให้ศึกษาบุคลิกและอุปนิสัยของแหล่งข่าวว่ามีความชื่นชอบในเรื่องใด ให้ชวนพูดคุยในเรื่องนั้น หรือหาโอกาสไปทำกิจกรรมสันตนาการร่วมกันกับแหล่งข่าวบ้างตามความเหมาะสม โดยในการพบปะกับแหล่งข่าวนั้นผู้สื่อข่าวต้องแสดงความอ่อนน้อมถ่อมตน ให้เกียรติกับแหล่งข่าว

นอกจากการสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับแหล่งข่าวแล้ว ผู้สื่อข่าวจะต้องมีทักษะในการสัมภาษณ์และการตั้งคำถาม จึงจะได้ข้อมูลที่ดีมานำเสนอข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน โดยการสัมภาษณ์แบ่งได้ 2 กรณี คือ การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ

การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ คือ การสัมภาษณ์แหล่งข่าวของผู้สื่อข่าวจากหลายสำนักในคราวเดียวกัน ซึ่งการสัมภาษณ์ลักษณะนี้ผู้สื่อข่าวจำเป็นต้องหาความรู้ในเรื่องที่จะสัมภาษณ์ก่อนล่วงหน้า โดยค้นหาข้อมูลจากข่าวที่สื่อมวลชนทุกแขนงนำเสนอไปแล้ว หรือสอบถามจากผู้รู้

ในการสัมภาษณ์ให้ใช้คำถามที่สั้น กระชับ ครอบคลุมประเด็นที่ต้องการนำเสนอ โดยคำถามนั้นต้องไม่ใช่คำถามที่เจาะลึกเพื่อไม่ให้ประเด็นดี ๆ หลุดลอดไปยังสื่อมวลชนสำนักอื่น ซึ่งคำถามเจาะลึกให้หาโอกาสสอบถามแหล่งข่าวในภายหลัง

ส่วนการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ คือ การสัมภาษณ์เป็นการส่วนตัวระหว่างผู้สื่อข่าวกับแหล่งข่าว กรณีนี้สามารถใช้คำถามที่เจาะลึกได้โดยไม่ต้องหวงว่าประเด็นสำคัญจะหลุดลอดไปยังสื่อมวลชนสำนักอื่น

ก่อนการสัมภาษณ์ ผู้สื่อข่าวต้องทำการบ้าน โดยการหาความรู้ในเรื่องที่ต้องการสัมภาษณ์ก่อนล่วงหน้า เพื่อเตรียมคำถามสำคัญให้พร้อม หากคำถามมีมากให้จดบันทึกไว้และให้นำมาทบทวนความจำในระหว่างการสัมภาษณ์

ในการตั้งคำถามให้คำนึงว่าผู้บริโภคว่าต้องการรู้ในเรื่องใด หากมีเวลาจำกัด ให้ถามเข้าประเด็นสำคัญทันที โดยให้เริ่มคำถามจากง่ายไปยาก ใช้คำถามที่สั้นกระชับและฟังเข้าใจง่าย หากมีเวลาไม่จำกัดให้สร้างความคุ้นเคยโดยการชวนแหล่งข่าวพูดคุยเรื่องอื่น

ก่อนการเริ่มต้นคำถามให้เรียงลำดับคำถามจากง่ายไปยากให้มีความต่อเนื่อง และต้องครอบคลุมประเด็นที่ต้องการเสนอข่าว เพื่อง่ายต่อการเรียบเรียงเนื้อหาในขั้นตอนการเขียนข่าว และห้ามใช้คำถามที่จะได้คำตอบสั้น ๆ เช่น “จริงหรือไม่”, “ใช่หรือไม่”, “ถูกหรือไม่” โดยให้เลี่ยงไปใช้คำถามที่เปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้อธิบาย ด้วยการลงท้ายคำถามว่า “ทำไม” หรือ “อย่างไร” แทน

หากแหล่งข่าวไม่ตอบคำถามใดคำถามหนึ่ง ให้ถามซ้ำ หากแหล่งข่าวไม่ตอบอีกหรือตอบด้วยข้อมูลที่คลาดเคลื่อนจากความจริง ให้อ้างกระแสวิทยาทรรศนในเชิงไม่ดีของผู้ให้สัมภาษณ์ โดยให้เอ่ยขอโทษก่อนจะถามคำถามลักษณะนี้และให้ระบุเหตุผลกับแหล่งข่าวไปว่าเป็นหน้าที่ของสื่อมวลชนที่ต้องถามคำถามนี้ หรือเป็นเพราะสาธารณชนต้องการทราบในประเด็นนี้

ก่อนจบการสัมภาษณ์ให้สอบถามแหล่งข่าวว่ามีประเด็นใดสำคัญที่ยังไม่ได้สอบถามบ้าง หรือจะแนะนำให้สอบถามใครเพิ่มเติมหรือไม่ ระหว่างนี้ให้ขอแลกเบอร์โทรศัพท์ไว้เพื่อเปิดโอกาสในการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมในภายหลัง ที่สำคัญ คือ ระหว่างการสัมภาษณ์หากแหล่งข่าวไม่ขัดข้องให้บันทึกเสียงการสัมภาษณ์ไว้ด้วย เพื่อนำกลับมาฟังอีกครั้งป้องกันความผิดพลาดในระหว่างการเขียนข่าว หรือใช้เป็นหลักฐานหากเกิดกรณีฟ้องร้อง

ข้อมูลที่นำมาใช้ในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนนอกจากได้มาจากแหล่งข่าวบุคคลแล้ว ผู้สื่อข่าวยังสามารถรวบรวมข้อมูลได้จากแหล่งข่าวเอกสาร คือตรวจสอบจากข้อมูลทุกแบบที่เขียนหรือพิมพ์ไว้ อาจเป็นกระดาษแผ่นเดียว หรือ ข้อมูลที่เก็บไว้ในคอมพิวเตอร์ก็ได้ ซึ่งข้อมูลนั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับเรื่องที่คุณสื่อข่าวต้องการนำมาใช้ในการรายงานข่าว

ข้อมูลเอกสาร ที่จะนำมาใช้ในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนส่วนมากจะเป็นเอกสารความรู้ทางวิชาการ หลักฐานอ้างอิงการกระทำผิดกฎหมายหรือการทุจริตคอร์รัปชัน เช่นรายงานการสอบสวนของตำรวจ ร่างกฎหมายที่รอการพิจารณา รายงานการประชุม รายงานงบประมาณ รายงานสิ่งแวดล้อม สัมภาษณ์ป้าไม้ พินัยกรรม รายงานเศรษฐกิจ บันทึกการประชุมเอกสารของศาล หรือแม้กระทั่งจดหมาย

โดยข้อมูลเอกสาร ได้จากการขอจากแหล่งข่าวบุคคล ซึ่งมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้สื่อข่าว ผู้เสียหาย ผู้ที่ได้รับผลกระทบ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะรายงานข่าว อีกทั้งยังหาเพิ่มเติมได้จากการค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่นแฟ้มข้อมูล แฟ้มข่าวเก่า และอินเทอร์เน็ต

แต่เนื่องจากข้อมูลเอกสารเสี่ยงต่อการถูกฟ้องร้องสูง เพราะเอกสารที่ได้มา อาจไม่ใช่ข้อเท็จจริง หรือเป็นเอกสารปลอม ก่อนที่ผู้สื่อข่าวจะอ้างอิงข้อมูลเอกสารดังกล่าวในการ รายงานข่าวจึงต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบให้เกิดความกระจ่างก่อน ซึ่งวิธีการตรวจสอบทำได้ โดย ตรวจสอบแหล่งที่มาว่ามีความน่าเชื่อถือมากน้อยแค่ไหน ตรวจสอบกับหน่วยงานที่รับผิดชอบ ในเรื่องนั้น สอบถามจากผู้รู้หลาย ๆ คน หรือลงพื้นที่หาข้อมูลจากสถานที่จริง

การรวบรวมข้อมูลในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน ยังมีอีกวิธีการ คือ การรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกต หมายความว่า ผู้สื่อข่าวเข้าไปใช้ประสาทสัมผัส คือ การดู การ ฟัง การดมกลิ่น การหยิบจับ และการใช้ความรู้สึก เก็บข้อมูลในพื้นที่จริง

ในการลงพื้นที่จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตนั้น ผู้สื่อข่าว จะต้องวิเคราะห์สถานการณ์เฉพาะหน้าว่าเสี่ยงต่อความปลอดภัยหรือไม่ รวมถึงหากต้องการได้ ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง ผู้สื่อข่าวอาจจำเป็นต้องพรางตัว รวมถึงต้องฝึกฝนการใช้งานอุปกรณ์แอบ บันทึกเสียงและบันทึกภาพให้มีความชำนาญ เพื่อนำมาใช้ในการเก็บข้อมูลในสถานที่เสี่ยง หรือ สถานที่ซึ่งไม่สามารถเปิดเผยตัวได้

ทั้งนี้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาเสนอข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนมักมี อุปสรรคมาก และอาจถูกคุกคามจากบุคคลที่สูญเสียผลประโยชน์ หรือได้รับผลกระทบจากการ นำเสนอข่าว ซึ่งการคุกคามนั้นอาจจะเกิดกับตัวผู้สื่อข่าวเองหรือต่อตัวแหล่งข่าวที่ให้ข้อมูลกับ ผู้สื่อข่าว โดยวิธีการคุกคามมีหลายรูปแบบ และหลายระดับความรุนแรง ตั้งแต่การข่มขู่ด้วยวาจา กลั่นแกล้งให้ได้รับผลกระทบในหน้าที่การงาน ใช้นาตราการทางกฎหมาย ทำร้ายร่างกาย ฆาตกรรม รวมถึงการใช้ผลประโยชน์ทางธุรกิจกดดันองค์กรหนังสือพิมพ์ให้ยุติการนำเสนอข่าว

ขณะที่องค์กรวิชาชีพหนังสือพิมพ์ยังไม่มีความเข้มแข็งพอในการคุ้มครอง สวัสดิภาพของผู้สื่อข่าว ทั้งที่องค์กรวิชาชีพหนังสือพิมพ์เป็นที่คาดหวังของผู้ข่าวว่าจะมีบทบาท ในการคุ้มครองสวัสดิภาพ รวมถึงการอำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการทำข่าวของ ผู้สื่อข่าว

ดังนั้นผู้สื่อข่าวจึงต้องหลบเลี่ยงภัยคุกคาม โดยทุกครั้งทีลงพื้นที่ เพื่อรวบรวม ข้อมูลในเรื่อง ต่าง ๆ จะต้องประเมินสถานการณ์เฉพาะหน้าว่าเสี่ยงอันตรายหรือไม่ หากพิจารณา แล้วเห็นว่ามีความเสี่ยงสูง ผู้สื่อข่าวจะต้องไม่แสดงตัว ปกปิดแหล่งข่าวไม่ให้ใครรับรู้ ใช้ช่องทาง ของกฎหมายคุ้มครองสิทธิของตัวเอง

หากผู้สื่อข่าวตกอยู่ในสถานการณ์ถูกผู้อื่นคุกคามให้พิจารณาหามาตรการดูแล ความปลอดภัยให้กับตัวเอง เช่น ไม่ไปพบใครในที่ลับตาผู้คน ระวังการถูกดักฟังทางโทรศัพท์ ไม่ ดำเนินชีวิตที่เป็นแบบฉบับเดิมทุกวัน หลีกเลี่ยงการเดินทางตามลำพัง และควรมีสถานที่พักสำรอง

2.2.3 เทคนิคและวิธีการนำเสนอข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน

จากการวิจัยพบว่า ก่อนการนำเสนอข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนจำเป็นต้องรวบรวมข้อมูลให้ครบถ้วนรอบด้าน โดยต้องมีหลักฐานยืนยันได้ว่าข่าวที่จะนำเสนอเป็นข้อเท็จจริง ซึ่งก่อนนำเสนอข่าวทุกครั้งต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างรวดเร็วเพื่อไม่ให้ข่าวตกกระเดาะ และในการนำเสนอข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน ส่วนมากจะจัดวางไว้ในตำแหน่งข่าวพาดหัว หรือในพื้นที่โดดเด่นในหน้า 1 ของหนังสือพิมพ์

จากการวิจัยสามารถประมวลเทคนิค และวิธีการนำเสนอข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนได้ ดังนี้

1. ต้องกำหนดประเด็นข่าวให้มีความต่อเนื่อง ค่อย ๆ ขยายความให้ครบถ้วน รอบด้าน เพื่อให้เกิดความกระจ่าง หรือจนกว่าเรื่องจะยุติ หรือหมดประเด็นที่จะนำเสนอ
2. ทั้งในเนื้อข่าวและพาดหัวข่าว ต้องเลือกใช้คำให้เหมาะสมเพื่อช่วยเสริมให้เนื้อข่าวมีความน่าสนใจ โดยคำที่เลือกใช้ต้องเป็นคำที่หือหาวมากเป็นพิเศษ แต่ต้องไม่หยابคาย ไม่รุนแรงเกินจริง สั้น กระชับ และต้องเข้าใจง่าย
3. หากเป็นข่าวที่เกี่ยวข้องกับการทุจริตหรือสิ่งผิดกฎหมาย ซึ่งพิจารณาแล้วเห็นว่าหากเปิดเผยแหล่งข่าวแล้วจะไม่ปลอดภัย ต้องปกปิดชื่อของผู้ให้ข้อมูลหรือแหล่งข่าว โดยให้ใช้คำว่า “แหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือ”, “แหล่งข่าว”, “แหล่งข่าวในชุดสืบสวน” และ “แหล่งข่าวระดับสูง” ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบต่อตัวแหล่งข่าวทั้งเรื่องความปลอดภัยและคดีฟ้องร้อง
4. หากเป็นข่าวที่มีเด็กและสตรีตกเป็นบุคคลในข่าว เช่น คดีข่มขืน ค้าประเวณี หรือเรื่องอื่นที่เกี่ยวกับเพศ และครอบครัว รวมถึงเรื่องทุกประเภทที่มีเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี เข้าไปเกี่ยวข้อง จะต้องปกปิดรายละเอียดบุคคลในข่าว เช่น ชื่อ ที่อยู่ และภาพถ่ายใบหน้า โดยจะไม่ตีพิมพ์ข้อมูลเหล่านี้ในหน้าหนังสือพิมพ์ เพราะจะผิดพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กปีพุทธศักราช 2546
5. ควรมีภาพประกอบข่าว เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือให้กับข่าว
6. การจัดวางตำแหน่งข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ต้องอยู่ในตำแหน่งที่โดดเด่น และหากมีภาพประกอบข่าว ต้องวางในตำแหน่งที่ใกล้กัน

สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน ที่ โจเซฟ พูลิเซอร์ (Joseph Pulitzer อ้างในสมหมาย ปาริจฉัตต์ 2537: 115) ซึ่งได้รับยกย่องว่าเป็น “ราชาข่าวเจาะโลก” กล่าวไว้ว่า จงอย่าพอใจเพียงได้แค่เสนอสิ่งที่มองเห็นเท่านั้น ซึ่งหมายความว่า กระบวนการในการทำข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน หรือข่าวเจาะ ต้องมุ่งนำเสนอให้ลึกไปกว่าสิ่งที่มองเห็นหรือปรากฏ

เฉพาะหน้า อันเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้การรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนแตกต่างจากการรายงานข่าวทั่วไป

นอกจากนี้ยังสอดคล้องแนวคิดเกี่ยวกับข่าว ซึ่ง ชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี (2542) นักหนังสือพิมพ์และนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชนชาวไทย ระบุไว้ในรายงานผลการศึกษาเรื่อง “บทบาทของสื่อหนังสือพิมพ์ต่อการแก้ไขปัญหาคอรัปชัน: การวิเคราะห์เนื้อหาจากข่าวประกวดของมูลนิธิธิดา อมรินทร์กุล” ว่า การใช้แหล่งข่าวที่ไม่เปิดเผยชื่อ เพื่ออ้างอิงในข่าวที่ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนยังเป็นสิ่งที่จำเป็น แต่มีการพัฒนาการเล็กน้อยจากการอ้างอิงว่าเป็นแหล่งข่าวที่ไม่เปิดเผยชื่อโดยตรง มาเป็นการใช้ “รายงานข่าว” หรือให้ “ผู้สื่อข่าวรายงานว่า” และให้ข้อเสนอแนะว่า ควรมีการส่งเสริมให้หนังสือพิมพ์ใช้แหล่งข่าวที่ไม่เปิดเผยชื่อในข่าวที่นำเสนอให้น้อยที่สุด เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับข่าวที่นำเสนอ และเพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงปัญหาเชิงจริยธรรม อันเนื่องมาจากการใช้แหล่งข่าวที่ไม่เปิดเผยชื่อนั่นเอง

และยังสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน ซึ่ง สมหมาย ปาริฉัตร (2539: 78) ระบุไว้ในหนังสือการรายงานข่าวชั้นสูงว่า ข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนมีความต่อเนื่องในการติดตามและนำเสนอติดต่อกันเป็นเวลานาน ดังที่เรียกว่า “ก๊ัดไม่ปล่อย” ความสำเร็จของการรายงานข่าวลักษณะนี้ขึ้นอยู่กับความต่อเนื่องด้วย

อีกทั้งยังสอดคล้องกับ ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์ (2548: 15) ซึ่งได้รับการยอมรับในวงการนักหนังสือพิมพ์ของประเทศไทยว่าเป็นปรมาจารย์ด้านข่าวสืบสวน ที่ระบุไว้ว่า คุณสมบัติข้อหนึ่งของข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนคือการนำเสนออย่างต่อเนื่อง ซึ่งมักจะมีข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ หลังไหลเข้ามาเพิ่มเติม การนำเสนอต้องตั้งประเด็นให้คมที่สุด และจัดเตรียมข้อมูลเป็นชุดให้พร้อมที่จะเสนออย่างน้อยสามตอนต่อเนื่องกัน

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ (2545: 307) ซึ่งกล่าวว่า การเสนอข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน นอกจากนำเสนอในรูปแบบข่าวหน้า 1 แล้ว ยังสามารถนำเสนอในรูปแบบ คอลัมน์ รายงานพิเศษ บทความแสดงความคิดเห็น หรือข้อมูลประกอบข่าว (side bar) เพื่อแสดงให้เห็นถึงการนำเสนอที่มีความต่อเนื่อง

และยังสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ ที่ ดร.ฉวี หิรัญรักษ์ (2543: 1-2) กล่าวไว้ว่า หนังสือพิมพ์ประเภทประชาชน มุ่งเน้นให้ความสำคัญต่อข่าวสารประเภทเร้าอารมณ์ ตื่นเต้น และเบา ขาวดังกล่าวนี้ได้แก่ข่าวอาชญากรรม ไฟไหม้ข่าวในแวดวงสังคมเป็นต้น ซึ่งเป็นข่าวที่คนส่วนใหญ่ให้ความสนใจ เหมาะสำหรับผู้อ่านทุกระดับ ผลที่ตามมาจากการอ่านตลอดจนการใช้ภาษาของหนังสือพิมพ์ประเภทนี้จะมีลักษณะทันทีทันใด การจัดหน้าของหนังสือพิมพ์จะเน้นมรการดึงดูดใจ และเร้าอารมณ์ผู้อ่านให้มากที่สุด

กล่าวโดยสรุป คือ การนำเสนอข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน ต้องกำหนดประเด็นนำเสนอข่าวให้มีความต่อเนื่อง ค่อย ๆ ขยายความให้ครบถ้วนรอบด้าน จนกว่าจะหมดประเด็น ซึ่งข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนนอกจากการนำเสนอในรูปแบบข่าวหน้า 1 แล้ว ยังสามารถนำเสนอในรูปแบบ คอลัมน์ รายงานพิเศษ บทความแสดงความคิดเห็น หรือข้อมูลประกอบข่าว เพื่อให้การนำเสนอมีความต่อเนื่อง

โดยในการนำเสนอข่าวนั้นต้องเลือกใช้คำให้เหมาะสมทั้งในเนื้อหาของข่าว และพาดหัวข่าว ซึ่งคำที่เลือกใช้จำเป็นต้องมีความหือหาวแต่ไม่หยาบคาย ไม่รุนแรงเกินจริง สั้น กระชับ และเข้าใจง่าย

ควรนำเสนอในพื้นที่ที่โดดเด่น และควรมีภาพประกอบข่าววางในตำแหน่งที่ติดกันเพื่อเสริมความน่าเชื่อถือให้กับข่าว หากเป็นข่าวที่มีเด็กและเยาวชน รวมถึงสตรี โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องเพศและครอบครัว ต้องปกปิดชื่อที่อยู่ และห้ามเผยแพร่ภาพถ่ายที่เห็นใบหน้าของผู้ที่ตกเป็นข่าวอย่างชัดเจน

เช่นเดียวกับข่าวที่เกี่ยวข้องกับการทุจริต หรือสิ่งผิดกฎหมาย หรือเรื่องอื่นใดที่พิจารณาแล้วเห็นว่าอาจไม่ปลอดภัยกับผู้ให้ข่าว ต้องไม่เปิดเผยแหล่งข่าวอย่างเด็ดขาด โดยให้เลี่ยงไปใช้คำว่า “แหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือ”, “แหล่งข่าว”, “แหล่งข่าวในชุดสืบสวน” และ “แหล่งข่าวระดับสูง” ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบต่อตัวแหล่งข่าวทั้งเรื่องความปลอดภัยและคดีฟ้องร้อง

2.2.4 เทคนิคและวิธีการประเมินผลหลังการนำเสนอข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน

จากการวิจัยพบว่า ภายหลังการนำเสนอข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน หนังสือพิมพ์แนวประชานิยมทั้ง 4 ฉบับ คือ ไทยรัฐ เดลินิวส์ ข่าวสด และคมชัดลึก จะประเมินผลการรายงานข่าวทุกครั้ง

โดยในกลุ่มผู้สื่อข่าวภาคสนามสามารถประมวลเทคนิคและวิธีการประเมินผลหลังการนำเสนอข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนได้ ดังนี้

1. ประเมินจากความพึงพอใจของหัวหน้างาน คือ หากบรรณาธิการ หรือผู้บริหารหนังสือพิมพ์ หรือ ผู้ที่มีตำแหน่งสูงกว่าพึงพอใจกับผลงานข่าวชิ้นนั้นถือว่าประสบความสำเร็จ แต่หากไม่ได้รับความสนใจจะถือว่าประสบความสำเร็จล้มเหลว
2. ประเมินจากสื่อคู่แข่ง หากพบว่าสื่อคู่แข่งหันมารายงานข่าวในเรื่องนั้นด้วยถือว่าผลงานข่าวประสบความสำเร็จ แต่หากสื่อคู่แข่งไม่ให้ความสนใจจะถือว่าล้มเหลว
3. ประเมินจากความเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากข่าวที่นำเสนอ เช่น เมื่อนำเสนอข่าวทุจริตคอร์รัปชันแล้วผู้กระทำความผิดถูกลงโทษ หรือคดีข่าวอาชญากรรมคนร้ายถูก

ตำรวจจับกุมจะถือว่าประสบความสำเร็จ แต่หากไม่เกิดความเปลี่ยนแปลง หรือไม่ได้รับความสนใจจากบุคคล หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในข่าวที่นำเสนอจะถือว่าไม่ประสบความสำเร็จ

4. วิเคราะห์แตกประเด็นข่าวจากการประเมินผลหลังการนำเสนอข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน โดยให้ตรวจสอบว่าหลังการนำเสนอข่าวมีความเปลี่ยนแปลงใด ๆ เกิดขึ้นแล้วนำประเด็นนั้นมานำเสนอข่าวต่อ

ขณะที่บรรณาธิการข่าวจะประเมินผลการนำเสนอข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนจากกระแสวิพากษ์วิจารณ์ในสังคม ซึ่งหากมีการวิพากษ์วิจารณ์ข่าวดังกล่าวมากจะถือว่าการนำเสนอข่าวเรื่องนั้นประสบความสำเร็จ และจะมีการนำเสนอข่าวดังกล่าวต่อ แต่หากไม่มีกระแสวิพากษ์วิจารณ์จะถือว่าการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนเรื่องนั้นไม่ประสบความสำเร็จ นำไปสู่การยุติการนำเสนอข่าว

สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน ซึ่ง สมหมาย ปาจิณัตต์ (2537: 14 -23) เขียนไว้ในคู่มือการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนไว้ตอนหนึ่งว่า เทคนิคสำคัญอย่างหนึ่งในการทำข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน คือ ผู้วางแผนหรือทีมงานที่วางแผนในการเสนอข่าวจะต้องประเมินผลหลังการนำเสนอข่าว เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ว่าควรนำเสนอเนื้อหาอะไรต่อไปในข่าว หรือควรนำเสนอรูปแบบอื่นที่ไม่ใช่ข่าว เช่น บทนำ คอลัมน์วิพากษ์วิจารณ์ข่าวออกมาในช่วงเวลาไหน เพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้อ่าน พร้อมทั้งยังเป็นการกดดันให้ผู้ที่ตกเป็นข่าว หรือหน่วยงานของรัฐ และองค์กรที่เกี่ยวข้องชี้แจงข้อเท็จจริง หรือดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอข่าวนั้น ๆ

กล่าวโดยสรุป คือ การประเมินผลหลังการนำเสนอข่าว เป็นขั้นตอนที่สำคัญหากต้องการเสนอข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนให้สัมฤทธิ์ผล เนื่องจากขั้นตอนนี้จะทำให้สามารถวิเคราะห์ขยายประเด็นที่จะนำเสนอในเรื่องนั้น ๆ ต่อได้ ซึ่งไม่จำเป็นต้องอยู่ในรูปแบบข่าวเสมอไป อาจนำเสนอในลักษณะของบทนำ คอลัมน์วิพากษ์วิจารณ์ข่าว หรือ สกู๊ปข่าว ก็ได้

ซึ่งวิธีการประเมินผลหลังการนำเสนอข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนทำได้โดยการประเมินจากความพึงพอใจของหัวหน้างาน ประเมินจากสื่อคู่แข่ง ประเมินจากความเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากข่าวที่นำเสนอ หลังจากนั้นให้วิเคราะห์แตกประเด็นข่าวโดยให้ตรวจสอบว่าหลังการนำเสนอข่าวเกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง แล้วให้นำข้อมูลนั้นมานำเสนอต่อ

2.4 แนวทางการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน

จากการวิจัยสามารถประมวลแนวทางในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนได้ ดังนี้

1. ควรนำเสนอเรื่องราวที่มีประชาชนเป็นผู้เสียหาย และถูกเพิกเฉยจากหน่วยงานรัฐ
2. ควรนำเสนอเรื่องราวที่กระทบต่อการดำรงชีวิตของคนส่วนใหญ่ในสังคม

3. ควรนำเสนอเรื่องราวที่ใกล้ตัวประชาชนให้มากที่สุด
 4. ควรนำเสนอเรื่องราวที่เกี่ยวกับการทุจริต และการทำผิดกฎหมาย
 5. ควรนำเสนอให้ต่อเนื่องตามข้อเท็จจริง และครบทุกประเด็น
 6. ควรนำเสนอด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย เหมาะสม และต้องไม่ใช่ภาษาหยาบคาย
 7. ควรประเมินให้ได้ว่าเรื่องที่ผู้อ่านให้ความสนใจแล้วมุ่งเน้นนำเสนอในเรื่องนั้น
 สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับข่าว ซึ่ง วิลาสินี พิพิธกุล (ในอุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2547: 315) กล่าวว่า สื่อมวลชนเลือกรายงานเหตุการณ์อะไรมีหลักในการพิจารณาโดยยึดเกณฑ์คุณค่า และองค์ประกอบของข่าว ดังนี้

1. ความใหม่สดรวดเร็ว คือ มีความรวดเร็วในการรายงานเหตุการณ์
2. ความใกล้ชิด คือ เป็นเรื่องที่ใกล้ตัวผู้อ่าน
3. ความเด่น หรือความสำคัญของเรื่อง คือ ความเด่นของบุคคล สถานที่ วัตถุ และสถานการณ์ที่เกิดขึ้น
4. ผลกระทบกระเทือน คือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อคนในสังคมมากน้อยเพียงไร
5. เรื่องที่เป็นความสนใจของคนทั่วไป คือ เป็นเรื่องที่คนส่วนใหญ่อยากรู้
6. ความก้าวหน้า
7. ความแปลก ความไม่ปกติธรรมดา
8. ความขัดแย้ง
9. ความมีเงื่อนไข
10. องค์ประกอบเกี่ยวกับเพศ

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ มาลี บุญศรีพันธ์ (2534: 43 - 44) ซึ่งกล่าวว่า ข่าวที่ดีต้องมีความถูกต้อง มีความสมดุล มีความเป็นกลาง ความรวดเร็ว และต้องมีความกระชับชัดเจน กระชับในตัวเอง รัดกุมเข้าใจง่าย ใช้ภาษาที่ตรงไปตรงมา โดยภาษาข่าวต้องการอรรถรส หรือความงามแบบภาษาทางวรรณคดี

อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนที่ สมหมาย ปาริฉัตร (2539: 78) ระบุว่า องค์ประกอบของข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน คือ

1. มีความลึก คือ ข่าวได้มาจากการสืบค้นจนมีพยานหลักฐานพิสูจน์ได้ว่าเรื่องที่ตีพิมพ์กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องเดียวกัน
2. มีความกว้าง คือ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคคล องค์กร เป็นข่าวที่คนส่วนใหญ่สนใจติดตาม

3. มีความซับซ้อน คือ มีประเด็น หรือแง่มุมของข่าวหลายประเด็น
4. มีความแรง หรือพลังมากกว่าข่าวปกติ ผลกระทบของข่าวเป็นวงกว้าง
5. มีความต่อเนื่องในการติดตามและนำเสนอติดต่อกันเป็นเวลานาน
6. ควรเป็นข่าวเดี่ยว คือ นำเสนอก่อนใครเพียงฉบับเดียว
7. มีลักษณะเปิดโปง ชุคุ้ยข้อเท็จจริง มีหลักฐานเอกสารยืนยันชัดเจนสะท้อนการต่อสู้เพื่อความถูกต้อง เป็นธรรม ไม่จวนต่อการบิดเบือนปิดบังอำพรางข้อเท็จจริง

หาข้อยุติได้ หลังข้อยุติทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น การมีการสอบสวนดำเนินการเอาผิดข้อบังคับที่ย่อหย่อนได้รับการปรับปรุงแก้ไขทำให้เกิดความโปร่งใสในเรื่องนั้นในที่สุด

พร้อมทั้งยังสอดคล้องกับ ชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี (2549: 91) ซึ่งกล่าวไว้ในรายงานการสัมมนาเชิงปฏิบัติการสำหรับนักข่าวหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นว่าประเด็นข่าวที่อยู่ในขอบข่ายที่จะทำข่าวเชิงสืบสวนไว้ดังนี้

1. การทุจริตของนักการเมืองทุกระดับ ในท้องถิ่นที่องค์กรท้องถิ่นจะมีอำนาจมากขึ้นเป็นจุดที่น่าจับตามอง
2. การคอร์รัปชันของหน่วยราชการ
3. การละเมิดกฎหมาย หรือระเบียบปฏิบัติ เพื่อผลประโยชน์ของพวกพ้อง การหาช่องว่างทางกฎหมายระเบียบต่าง ๆ เพื่อผลประโยชน์ของตัวเองให้พวกตัวเองเช่นในงานประมูล
4. การบุกรุกทรัพยากรธรรมชาติและใช้ประโยชน์จากพื้นที่สาธารณะ
5. การบุกรุกเขตป่าสงวนด้วยความไม่ชอบธรรม
6. การใช้อำนาจหน้าที่โดยไม่ชอบธรรม มีการละเว้น หรือล่วงล้ำการปฏิบัติการใช้อำนาจหน้าที่โดยเฉพาะของเจ้าหน้าที่รัฐ
7. การทำผิดศีลธรรม ซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อผลประโยชน์ของสาธารณะ
8. การฉ้อฉลโดยเจตนาให้เกิดการเบียดบังผลประโยชน์ของส่วนรวม มีวิธีการหลายอย่างไม่ว่าจะเกิดขึ้นโดยเจ้าหน้าที่รัฐ หรือโดยเอกชน แต่ที่สำคัญคือจะต้องมีการกระทบกับผลประโยชน์ส่วนรวม
9. การทำลายสิ่งแวดล้อมเพื่อผลประโยชน์ของตนเองอาจจะเป็นการตัดไม้ทำลายป่าทั้งเรื่องน้ำ อากาศ ขยะ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า แนวทางในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนควรมุ่งเน้นนำเสนอเรื่องราวที่ใกล้ตัวผู้อ่าน เรื่องที่กระทบต่อคนส่วนใหญ่ในสังคม เรื่องที่อยู่ในความสนใจของประชาชน เรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก เรื่องที่ชุคุ้ยการทุจริตคอร์รัปชัน การทำผิดกฎหมาย โดยการรายงานข่าวเชิงสืบสวนต้องมีความต่อเนื่องครบทุกประเด็น ในการนำเสนอ

ต้องใช้ภาษาที่เหมาะสมเข้าใจง่าย ไม่หยาบคาย และควรจะเป็นข่าวเดียวที่นำเสนอโดยหนังสือพิมพ์เพียงฉบับเดียว

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลวิจัยไปใช้

จากการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลวิจัยไปใช้ ดังนี้

3.1.1 ปัญหาการถูกคุกคามสารพัดรูปแบบ เช่น การข่มขู่ การทำร้ายร่างกาย การฆาตกรรม และการฟ้องร้องทางกฎหมาย ซึ่งเกิดจากผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการนำเสนอข่าว เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน ดังนั้นองค์กรหนังสือพิมพ์ รวมถึงองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน ควรหามาตรการหรือเข้าไปมีบทบาทในการคุ้มครองความปลอดภัย และช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้สื่อข่าวจะช่วยให้ผู้สื่อข่าวมีความมุ่งมั่นในการทำข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนมากขึ้น

3.1.2 ปัญหาข้อกฎหมายทำให้เข้าถึงข้อมูลได้ยากเป็นอุปสรรคต่อการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน ควรจะมีการปรับแก้หรือร่างกฎหมายที่เอื้ออำนวยต่อการตรวจสอบข้อมูลข่าวสาร เพื่อประโยชน์สาธารณะขึ้นมายังคับใช้ จะช่วยให้การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนง่ายขึ้น

3.1.3 ปัญหาข้อจำกัดทางธุรกิจภายในองค์กรหนังสือพิมพ์มีผลต่อการขึ้นการเสนอหรือไม่เสนอข่าว เป็นอุปสรรคต่อการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน ควรมีการรณรงค์ให้ผู้ประกอบการหนังสือพิมพ์ให้ความสำคัญกับการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนมากกว่าผลประโยชน์ทางธุรกิจ

3.1.4 ปัญหาการขาดความรู้เรื่องกฎหมายของผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ส่งผลให้เกิดการฟ้อง ร้องดำเนินคดี เป็นอุปสรรคต่อการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน ดังนั้นองค์กรหนังสือพิมพ์และองค์กรวิชาชีพหนังสือพิมพ์ควรจะร่วมมือกันในการจัดฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายแก่ผู้สื่อข่าว

3.1.5 ในการวิจัยครั้งนี้ได้รวบรวมเทคนิค และวิธีในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนของหนังสือพิมพ์แนวประชานิยมไว้ครบถ้วนทั้งกระบวนการ โดยเริ่มตั้งแต่การคิดและกำหนดประเด็นข่าว การรวบรวมข้อมูล การนำเสนอข่าว และการประเมินผล ซึ่งน่าจะมีการนำไปเรียบเรียงจัดทำเป็นคู่มือการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนสำหรับนักหนังสือพิมพ์ เพื่อให้ผู้สื่อข่าวใช้เป็นแนวทางในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน ขณะที่สถาบันการศึกษาที่มีการ

เรียนการสอนด้านสื่อสารมวลชน โดยเฉพาะวิชาเอกหนังสือพิมพ์ ควรจะนำไปเรียบเรียงจัดพิมพ์เป็นเอกสารประกอบ การเรียนการสอน เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนมากขึ้น

3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

3.2.1 การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์บรรณาธิการข่าวและผู้สื่อข่าวภาคสนาม ในสังกัดหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เดลินิวส์ ข่าวสด และคมชัดลึก โดยมุ่งเน้นหาคำตอบในเรื่องเทคนิคและวิธีการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนเท่านั้น จึงควรทำการวิจัยเชิงปริมาณยืนยันผลและค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมโดยขยายกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ

3.2.2 งานวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาถึงเทคนิค และวิธีการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนจากกลุ่มบรรณาธิการข่าว และผู้สื่อข่าวภาคสนามเท่านั้น จึงควรทำการวิจัยเกี่ยวกับความต้องการบริโภคข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนของผู้อ่านหนังสือพิมพ์ ในประเด็นประเภทเนื้อหาข่าวที่ต้องการบริโภค เพื่อประโยชน์ในการกำหนดทิศทางในการรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน

